

Τελική Αξιολόγηση της Πράξης (Π1.1.4)

ΠΡΑΞΗ

«Ανάδειξη και διάδοση της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς μέσα από την ανάπτυξη και θεσμική ενίσχυση του Θρησκευτικού Τουρισμού στη νησιωτική περιοχή της Ελλάδας και της Κύπρου» (RE-CULT)

Κωδικός MIS 5035557

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ

INTERREG V-A Ελλάδα – Κύπρος 2014-2020

Άξονας Προτεραιότητας	3 - Διατήρηση και προστασία του περιβάλλοντος και πρόληψη κινδύνων
Ταμείο	ΕΤΠΑ
Θεματικός Στόχος	06-Διαφύλαξη και προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων
Επενδυτική Προτεραιότητα	6c - Διατήρηση, προστασία, προώθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς
Ειδικός Στόχος	3.2 - Βελτίωση της ελκυστικότητας των περιοχών φυσικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος
Κατηγορίες Παρέμβασης	091 - Ανάπτυξη και προώθηση του τουριστικού δυναμικού φυσικών περιοχών

Περιεχόμενα

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	3
1.1 Σκοπός και κριτήρια της τελικής αξιολόγησης της πράξης.....	3
2. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ	5
3. ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ	6
3.1 Ταυτότητα του έργου	6
3.2 Δείκτες υλοποίησης πράξης	8
4. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΠΡΑΞΗΣ	17
5. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΜΠΟΔΙΑ	17
6. ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΔΥΣΚΟΛΙΩΝ	19
7. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ	20
8. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	20

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Σκοπός και κριτήρια της τελικής αξιολόγησης της πράξης

Η παρούσα Έκθεση Αξιολόγησης αποτελεί το τελικό παραδοτέο του έργου: «*Εξωτερική εμπειρογνωμοσύνη και Υπηρεσίες στο πλαίσιο του παραδοτέου Συντονισμός και Διαχείριση της πράξης RE-CULT (Π1.1.3) και Σχέδιο Ποιότητας και Τελικής Αξιολόγησης της πράξης/Σχέδιο κεφαλαιοποίησης (Π1.1.4)*».

Το έργο ανατέθηκε στη **ΠΡΟΟΨΙΣ Σύμβουλοι Επιχειρήσεων Α.Ε**, μετά από διαγωνισμό και σύμβαση που υπογράφηκε με το Υφυπουργείο Τουρισμού της Κυπριακής Δημοκρατίας στις 24/04/2019.

Η αξιολόγηση των έργων ή επί μέρους δράσεων τους, αποτελεί πρακτική που είναι αναγκαία για την παρακολούθηση των έργων και της τελικής εικόνας των αποτελεσμάτων. Επιβάλλεται, κυρίως, στα προγράμματα που συγχρηματοδοτούνται από τα Διαρθρωτικά Ταμεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σύμφωνα με τους Κανονισμούς που διέπουν τη λειτουργία τους. Στο πλαίσιο αυτό πραγματοποιούνται, κατά κανόνα σε κάθε πρόγραμμα, η εκ των προτέρων (ex-ante), η ενδιάμεση (interim) και η εκ των υστέρων (ex-post) αξιολόγησή τους.

Ο σκοπός της παρούσας τελικής αξιολόγησης είναι η εκτίμηση της επίτευξης των στόχων, της αποδοτικότητας και της αποτελεσματικότητας της Πράξης. Έμφαση θα δοθεί στην επίτευξη των αποτελεσμάτων και τη συμφωνία τους με τους τιθέμενους στόχους. Τα κριτήρια αξιολόγησης είναι σύμφωνα με αυτά που χρησιμοποιούν οι διεθνείς οργανισμοί (πχ. ΟΟΣΑ) και τα οποία είναι (α) συνάφεια, (β) αποδοτικότητα, (γ) αποτελεσματικότητα, (δ) αντίκτυπος, (ε) σταθερότητα

1.2 Η Πράξη RE-CULT

Η πράξη «RE-CULT - Ανάδειξη και διάδοση της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς μέσα από την ανάπτυξη και θεσμική ενίσχυση του Θρησκευτικού Τουρισμού στην νησιωτική περιοχή της Ελλάδας και της Κύπρου» υποβλήθηκε στο πλαίσιο της 1^{ης} πρόσκλησης υποβολής προτάσεων για το Πρόγραμμα Συνεργασίας INTERREG V-A Ελλάδα-Κύπρος 2014-2020 και με απόφαση της 4ης Επιτροπής Παρακολούθησης του προγράμματος στις 14/9/2017 εγκρίθηκε η πράξη και το Έντυπο της αίτησης.

Η χρηματοδότηση χορηγείτε στον Κύριο Δικαιούχο (Υφυπουργείο Τουρισμού Κύπρου) ο οποίος αναλαμβάνει την υποχρέωση να υλοποιήσει την πράξη με συνεργασία με τους ακόλουθους επτά (7) δικαιούχους:

Δικαιούχος 2: Υπουργείο Τουρισμού (Ελλάδα)

Δικαιούχος 3: Ιερά Αρχιεπισκοπή Κύπρου (ΙΑΚ)

Δικαιούχος 4: Εκκλησία της Ελλάδος

Δικαιούχος 5: Σύνδεσμος Τουριστικών Επιχειρήσεων Κύπρου (ΣΤΕΚ)

Δικαιούχος 6: Πανεπιστήμιο Αιγαίου – Ειδικός Λογαριασμός Έρευνας

Δικαιούχος 7: Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου (ΤΕΠΑΚ)

Δικαιούχος 8: Κέντρο Έρευνας και Ανάπτυξης Ιεράς Μητροπόλεως Σύρου (Κ.Ε.Α ΙΜ)

Η πράξη έχει ημερομηνία έναρξης της **1^η Οκτωβρίου 2018** και λήξης της **30^η Σεπτεμβρίου 2021**. Στις 14/10/2021 και 14/11/2021 η Διαχειριστική Αρχή του προγράμματος ενέκρινε σχετικό αίτημα του εταιρικού σχήματος για παράταση της ημερομηνίας λήξης της πράξης κατά ένα χρόνο, ήτοι 30/9/2022.

Ο αρχικός εγκεκριμένος προϋπολογισμός της πράξης ανέρχεται στα 1.9108.370,50€ και μέχρι 30/9/2022 διαμορφώνεται στο 1.229.430,86€ (υπολείπονται οι τελευταίες πιστοποιήσεις των δαπανών). Το ποσοστό χρηματοδότησης ΕΤΠΑ ανέρχεται έως 85% των επιλέξιμων δαπανών για όλους τους δικαιούχους της πράξης.

2. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Λαμβάνοντας υπ' όψη την πολυπλοκότητα, το μέγεθος και τη σημασία της Πράξης είναι σημαντικό να υπάρξει μια σαφής και ολοκληρωμένη εικόνα για τη διαχείριση και τα αποκομισθέντα οφέλη από αυτή. Ο στόχος αυτός επιτυγχάνεται μέσω της κατάρτισης και υλοποίησης μιας πολυεπίπεδης, επιστημονικά τεκμηριωμένης και διεξοδικής διαδικασίας αξιολόγησης η οποία έγινε προσπάθεια θα λαμβάνει υπ' όψη της όλες τις παραμέτρους και τους παράγοντες που επηρεάζουν την λειτουργία του Προγράμματος. Με αυτό τον τρόπο γίνεται δυνατός ο επανασχεδιασμός της δράσης και ο καθορισμός των κατά περίπτωση κατάλληλων διορθωτικών ενεργειών για να διασφαλιστεί η ποιότητα των υπηρεσιών που παρέχονται και παράλληλα να εξασφαλιστεί η βιωσιμότητα και η αποτελεσματικότητά τους.

Για την εκπόνηση της αξιολόγησης χρησιμοποιήθηκε η Μεθοδολογία Διαχείρισης Κύκλου Έργου (Project Cycle Management) και Προσέγγιση Λογικού Πλαισίου (Logical Framework Approach) σε συνδυασμό με άλλες μεθοδολογίες και κατευθυντήριες οδηγίες, όπως π.χ. αυτές που προβλέπονται από την ΕΕ για την αξιολόγηση παρεμβάσεων που συγχρηματοδοτούνται από τα Διαρθρωτικά Ταμεία κατά την προγραμματική περίοδο 2014-2020.

Η τελική Έκθεση Αξιολόγησης ανακεφαλαιώνει και κρίνει το συνολικό έργο. Σκοπός της είναι να εκτιμήσει την αξιοποίηση των διαθέσιμων πόρων (υλικών – ανθρώπινων), να καταγράψει την αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα των δράσεων της πράξης Re-CULT και να αξιολογήσει το βαθμό επίτευξης των αναμενόμενων εκροών / αποτελεσμάτων / επιπτώσεων του έργου. Εστιάζει σε παράγοντες επιτυχίας ή αποτυχίας και στη διατηρησιμότητα των αποτελεσμάτων και επιπτώσεων. Επιπλέον επιδιώκει να εξάγει συμπεράσματα, τα οποία μπορούν να γενικευθούν και εφαρμοστούν σε άλλα έργα ή περιοχές.

Επιπρόσθετα τα μέσα που χρησιμοποιήθηκαν για τη συλλογή των στοιχείων που συνθέτουν την αξιολόγηση αφορούν τα εξής:

- την χρήση δομημένου ερωτηματολογίου που απεστάλη σε όλους τους δικαιούχους
- υλικό που μελετήθηκε από τις τεχνικές συναντήσεις και τα πρακτικά αυτών
- υλικό από παρουσιάσεις των δικαιούχων για την πορεία των παραδοτέων και των πακέτων εργασίας
- Συμπεράσματα των διαβουλεύσεων που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο της πράξης

3. ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

3.1 Ταυτότητα του έργου

Το έργο Re-cult στοχεύει στην ανάδειξη και στη διάδοση της πολιτιστικής φυσικής κληρονομιάς μέσα από την ανάπτυξη και την θεσμική ενίσχυση του θρησκευτικού τουρισμού στη νησιωτική περιοχή της Ελλάδας και της Κύπρου. Ο κύριος στόχος του έργου είναι η προώθηση, η διατήρηση και η από κοινού ανάδειξη της θρησκευτικής πολιτιστικής κληρονομιάς μέσα από την ανάπτυξη της δικτύωσης και της συνεργασίας των φορέων για τον συντονισμένο και από κοινού σχεδιασμό πολιτικών και δράσεων προώθησης και θεσμικής θεμελίωσης του θρησκευτικού τουρισμού στην διασυνοριακή περιοχή της Ελλάδας και της Κύπρου. Οι δύο περιοχές προσφέρουν τεράστιες δυνατότητες για την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού, όπως ο θρησκευτικός τουρισμός. Στο πλαίσιο του έργου θα αξιοποιηθούν οι νέες τεχνολογίες της πληροφορικής και των τηλεπικοινωνιών και των εργαλείων τους για την κατανόηση, την μελέτη και την προώθηση της κοινής κληρονομιάς και την ενίσχυση του θρησκευτικού τουρισμού. Οι ειδικότεροι στόχοι του έργου λαμβάνουν υπόψη:

- Η ψηφιακή καταλογογράφηση, που θα συνοδεύεται από μια εφαρμογή περιήγησης με χάρτες και χρονολόγια. Η διαδικασία αυτή θα δίνει τη δυνατότητα για την καταγραφή, την αναζήτηση και την ανάκτηση αντικειμένων θρησκευτικής κληρονομιάς, καθώς και συσχέτισης με αυτά των ψηφιακών πόρων
- Σχεδιασμός και ανάπτυξη του ψηφιακού μουσείου, της ψηφιακής βιβλιοθήκης και της κινητής εφαρμογή (mobile app) και της εικονικής περιήγησης

- Δράσεις ενημέρωσης, προβολής και ανάδειξης των ψηφιακών αποθετηρίων
- Σήμανση επιλεγμένων σημείων στις περιοχές παρέμβασης
- Πιλοτική ανάπτυξη διαδρομών με πιστοποίηση
- Εκπαίδευση εμπλεκόμενων φορέων
- Ενέργειες θεσμικής ενίσχυσης του θρησκευτικού τουρισμού
- Ανάπτυξης και δικτύωσης και συνεργασίας μεταξύ των φορέων τουρισμού, φορέων διαχείρισης πολιτιστικών και θρησκευτικών μνημείων
- Ανάπτυξη κοινών εργαλείων ανάδειξης της θρησκευτικής πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής.

Η τελική αξιολόγηση του έργου πραγματοποιείται με βάση τα Πακέτα Εργασίας και τα παραδοτέα με γνώμονα το Τεχνικό δελτίο Πράξης. Τα πακέτα εργασίας της Πράξης Re-cult ανέρχονται στα έξι:

A/A	ΠΑΚΕΤΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
ΠΕ1	Διαχείριση και συντονισμός έργου
ΠΕ2	Δημοσιότητα και πληροφόρηση
ΠΕ3	Στρατηγικός Σχεδιασμός και Ενέργειες Θεσμικής Ενίσχυσης
ΠΕ4	Ανάπτυξη εργαλείων ICT
ΠΕ5	Ανάπτυξη δεξιοτήτων ανθρώπινου δυναμικού
ΠΕ6	Πιλοτικές δράσεις και εφαρμογές

Οι αναμενόμενες εκροές του έργου, βάσει του Τεχνικού δελτίου, στις οποίες θα πραγματοποιηθεί η τελική αξιολόγηση της Πράξης είναι οι ακόλουθες και διακρίνονται ανά πακέτο εργασίας:

Πακέτο Εργασίας 1 (ΠΕ1): Οι εκροές του ΠΕ1 αφορούν την οργάνωση της Πράξης, η οποία περιλαμβάνει προπαρασκευαστικές ενέργειες, τεχνικές συναντήσεις μεταξύ

των εταιρών, αναφορές προόδου, τὸ σχέδιο ποιότητας και τις εκθέσεις για την αξιολόγηση της Πράξης.

Πακέτο Εργασίας 2 (ΠΕ2): Οι εκροές του ΠΕ2 αφορούν την διοργάνωση 2 εναρκτήριων συναντήσεων (Σύρος & Κύπρος), την διοργάνωση των τελικών εκδηλώσεων (Κρήτη & Κύπρος), την δημιουργία του επικοινωνιακού υλικού, την δημιουργία της ιστοσελίδας του έργου και την ανάπτυξη του κοινού Σχεδίου Ανάδειξης της Θρησκευτικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς και της Ανάπτυξης του Θρησκευτικού Τουρισμού.

Πακέτο Εργασίας 3 (ΠΕ3): Οι εκροές του ΠΕ3 περιλαμβάνουν, ενέργειες διαβούλευσης μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων, καθώς και τις απαραίτητες προπαρασκευαστικές μελέτες. Επίσης, συμπεριλαμβάνονται οι εκροές της έρευνας για την αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης του θρησκευτικού τουρισμού στην διασυνοριακή περιοχή.

Πακέτο Εργασίας 4 (ΠΕ4): Οι εκροές του ΠΕ4 περιλαμβάνουν, το πιο σημαντικό μέρος του έργου, την ψηφιοποίηση της υλικής και της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, την ανάπτυξη της ηλεκτρονικής πλατφόρμας – ψηφιακού μουσείου και την ψηφιακή βιβλιοθήκη.

Πακέτο Εργασίας 5 (ΠΕ5): Οι εκροές του ΠΕ5 αφορούν την κατάρτιση των επαγγελματιών του τομέα του τουρισμού.

Πακέτο Εργασίας 6 (ΠΕ6): Το ΠΕ6 αφορά όλες τις πιλοτικές δράσεις αναφορικά με την ανάπτυξη των τουριστικών πακέτων του θρησκευτικού τουρισμού με σκοπό την επέκταση της τουριστικής περιόδου στη διασυνοριακή περιοχή, τη δημιουργία εργαστηρίων ψηφιοποίησης, καθώς και τη δημιουργία Κοινού Παρατηρητηρίου Θρησκευτικού Τουρισμού στην Κύπρο.

3.2 Δείκτες υλοποίησης πράξης

Στο συγκεκριμένο υποκεφάλαιο αξιολογούνται τα πακέτα εργασίας (ΠΕ) της πράξης RE-CULT τα οποία αναλύονται σε παραδοτέα ανά δικαιούχο σύμφωνα με το εγκεκριμένο Τεχνικό Δελτίο. Σύμφωνα με τους παρακάτω πίνακες όπου

παρουσιάζονται οι δείκτες υλοποίησης/εκροών δίνονται και σχόλια σε σχέση με την υλοποίηση.

ΠΕ1: Διαχείριση και Συντονισμός του έργου

Στο πλαίσιο της υλοποίησης της πράξης «Re-cult» ήταν αναγκαία για την παρουσίαση της συμμετοχής των εταίρων στο έργο, τον προτεινόμενο χρόνο υλοποίησης, το προτεινόμενο χρονοδιάγραμμα υλοποίησης των δράσεων και το χρονοδιάγραμμα των αναθέσεων. Στο πλαίσιο της υλοποίησης του έργου, κατά την έναρξή του υπήρχε καθυστέρηση τριών μηνών, λόγω της καθυστέρησης των διαδικασιών υπογραφής της σύμβασης. Η υστέρηση αυτή καλύφθηκε μέσα από τον επαναπροσδιορισμό του χρονοδιαγράμματος του έργου. Επίσης, κατά τον αρχικό σχεδιασμό του έργου, οι τεχνικές συναντήσεις ήταν προγραμματισμένες να υλοποιηθούν δια ζώσης, αλλά λόγω της πανδημίας Covid-19, που ξέσπασε το 2019, υλοποιήθηκαν υβριδικά. Συγκεκριμένα οι τεχνικές συναντήσεις, που ήταν προγραμματισμένες και υλοποιήθηκαν ήταν οι παρακάτω έξι:

- Η 1^η τεχνική συνάντηση πραγματοποιήθηκε 15/2/2019 στο συνεδριακό κέντρο στην Λευκωσία και διοργανώθηκε από τον ΚΟΤ με συνδιοργανωτή τον ΣΤΕΚ,
- Η 2^η τεχνική συνάντηση πραγματοποιήθηκε στο Πνευματικό Κέντρο του Μητροπολιτικού Ναού Μεταμορφώσεως του Σωτήρος στην Ερμούπολη της Σύρου, στις 4/10/19 με διοργανωτή το ΚΕΑ ΙΜ Σύρου, με συμμετοχή όλων των εταίρων για τον καλύτερο συντονισμό των επόμενων βημάτων τους στο έργο,
- Η 3^η τεχνική συνάντηση πραγματοποιήθηκε 27/02/2020 στην Λευκωσία και διοργανώθηκε από την Ιερά Αρχιεπισκοπή Κύπρου,
- Η 4^η τεχνική συνάντηση πραγματοποιήθηκε διαδικτυακά 23/4/2021 λόγω της πανδημίας Covid-19, αν και κατά τον αρχικό σχεδιασμό η συνάντηση θα υλοποιούνταν στην Νάξο,
- Η 5^η τεχνική συνάντηση του έργου πραγματοποιήθηκε στις 17/03/2022 στην Δημοτική Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη στην Λεμεσό και παράλληλα υπήρχε η δυνατότητα για διαδικτυακή συμμετοχή, λόγω της επιδημιολογικής κατάστασης,
- Η 6^η τεχνική συνάντηση του έργου πραγματοποιήθηκε στη 01/09/2022 στην Μυτιλήνη με την διοργάνωση του Πανεπιστημίου Αιγαίου, με σκοπό την ανατροφοδότηση όλων των εταίρων, στο πλαίσιο της λήξης του έργου.

Στο πλαίσιο της υλοποίησης του έργου, κατατέθηκαν από τους εταίρους του έργου οι αναφορές προόδου του έργου. Οι αναφορές του έργου συμπεριλάμβαναν τις αναλειφθείσες δραστηριότητες ανά εταίρο και τις δαπάνες, που πραγματοποιήθηκαν το διάστημα αναφοράς. Παράλληλα οι εταίροι υπέβαλλαν τις πιστοποιήσεις για τις δαπάνες, που πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια του έργου. Ακόμα, στο πλαίσιο του έργου πραγματοποιήθηκε η αξιολόγηση σε δύο φάσεις, στη μέση του (ενδιάμεση αξιολόγηση) και στο τέλος του έργου (τελική αξιολόγηση).

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται συγκεντρωτικά οι δείκτες του ΠΕ1 (τεχνικές συναντήσεις, μελέτες αξιολόγησης, αναφορές προόδου).

Πίνακας 1

α/α	Δείκτες υλοποίησης	Αρ.	Επιτεύχθηκε (ναι ή όχι)	Σχόλια
1	Τεχνικές συναντήσεις που υλοποιήθηκαν	6	Ναι	
2	Μελέτες αξιολόγησης	2	Ναι	
3	Αναφορές προόδου	60	Ναι	
4	Πιστοποιήσεις δαπανών	33	Ναι	

ΠΕ2: Δημοσιότητα και Πληροφόρηση

Το Πακέτο Εργασίας 2 της Πράξης Re-cult εστιάζει στη δημοσιότητα του έργου και στη πληροφόρηση για την Πράξη, εντάσσει δραστηριότητες πληροφόρησης για το έργο. Στις δράσεις για την δημοσιότητα και την πληροφόρηση του έργου συμπεριλαμβάνονται εκδηλώσεις κατά την έναρξη και τη λήξη του έργου σε Ελλάδα και Κύπρο.

Στο πλαίσιο της δημοσιότητας του της Πράξης Re-cult στην πραγματοποιήθηκε η Εναρκτήρια Εκδήλωση στην Λευκωσία στην Δημογραφική Εστία στις 06/06/2019, με σκοπό την ενημέρωση για τον σκοπό της Πράξης, τις συμπεριλαμβανόμενες δράσεις και την δημιουργία διαλόγου από εκπροσώπους της τουριστικής βιομηχανίας, τη Εκκλησίας και τους υπόλοιπους παρευρισκόμενους. Στην εκδήλωση συμμετείχαν εκπρόσωποι των εταίρων της Πράξης. Ενώ, η τελική εκδήλωση στην Λευκωσία πραγματοποιήθηκε την Πέμπτη 23/6 στην Αίθουσα Τελετών Αρχ. Μακαρίου Γ'.

Αντίστοιχα, στην Ελλάδα πραγματοποιήθηκε η αρχική εκδήλωση της Πράξης Re-cult στην Κρήτη ενώ η τελική Εκδήλωση της Πράξης στην Λήμνο δεν υλοποιήθηκε.

Στο πλαίσιο της πληροφόρησης δημιουργήθηκε το επικοινωνιακό υλικό της Πράξης, το οποίο χρησιμοποιήθηκε για την ενημέρωση του ευρύτερου κοινού για τις δράσεις της Πράξης “Re-Cult”. Το επικοινωνιακό υλικό είχε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή και περιλαμβάνει ενημερωτικά τρισέλιδα, usb, αφίσες του έργου, folders, πάνινες τσάντες προβολής κ.λπ. Παράλληλα, δημιουργήθηκαν τα κανάλια επικοινωνίας Facebook και Instagram από τους εταίρους της Πράξης, στα οποία πραγματοποιούνταν αναρτήσεις αναφορικά με τις δράσεις της Πράξης. Επίσης, δημιουργήθηκε η ιστοσελίδα, προκειμένου το έργο να έχει μια ταυτότητα.

Τέλος, στο πλαίσιο της δημοσιότητας των αποτελεσμάτων της Πράξης, πραγματοποιήθηκε το Κοινό συνέδριο για την ανάδειξη της θρησκευτικής και πολιτιστικής κληρονομιάς και της ανάπτυξης του θρησκευτικού τουρισμού.

Πίνακας 2

α/α	Δείκτες υλοποίησης	Αρ.	Επιτεύχθηκε (ναι ή όχι)	Σχόλια
1	Υλοποίηση εκδηλώσεων	4	Ναι	
2	Συμμετοχή στις εκδηλώσεις	17	Ναι	
3	Συνέδρια	1	Ναι	
4	Συμμετοχή σε συνέδρια	9	Ναι	
5	Έντυπο υλικό	<ul style="list-style-type: none"> • Τρισέλιδα φυλλάδια – 4.700 • Usb – 2.300 Αφίσες – 2.000 	Ναι	
6	Ηλεκτρονικό υλικό	1	Ναι	
7	Ιστοσελίδα	4	Ναι	
8	Social media	32	Ναι	
9	Ραδιοφωνικά σποτ	8	Ναι	
10	Βίντεο	3	Ναι	

ΠΕ3: Στρατηγικός σχεδιασμός & Ενέργειες Θεσμικής Ενίσχυσης

Ο Στρατηγικός Σχεδιασμός στοχεύει στην ανάπτυξη και στην θεσμική ενίσχυση του θρησκευτικού τουρισμού στην διασυνοριακή περιοχή της Ελλάδας και της Κύπρου και είναι αναγκαίος για την ανάπτυξη κατάλληλων πολιτικών, εργαλείων και μεθόδων ανάδειξής του. Συγκεκριμένα, δημιουργήθηκε ένα πλάνο δράσεων για την ανάδειξη και τη διάδοση της θρησκευτικής, πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς και μια μελέτη για την κοινή ανάπτυξη του θρησκευτικού τουρισμού και της επέκτασης της τουριστικής περιόδου. Το Υπουργείο Τουρισμού διοργάνωσε στις 11/09/2020 μέσω τηλεδιάσκεψης την δημόσια διαβούλευση, κατά την οποία συζητήθηκαν καίρια ζητήματα. Συγκεκριμένα, συζητήθηκαν οι κύριες προκλήσεις για τον θρησκευτικό τουρισμό, οι προτεινόμενες δράσεις και τα μέτρα πολιτικής για την στήριξη του θρησκευτικού τουρισμού και την συμβολή των δράσεων συνεργασίας και δικτύωσης στην ανάπτυξη του θρησκευτικού τουρισμού.

Στο πλαίσιο του Π3, πραγματοποιήθηκαν ενέργειες θεσμικής ενίσχυσης για την μελέτη της κοινής ανάπτυξης του εναλλακτικού τουρισμού στην διασυνοριακή περιοχή της Ελλάδας και της Κύπρου. Οι ενέργειες θεσμικής ενίσχυσης πραγματοποιήθηκαν για να δημιουργηθεί ένα ολοκληρωμένο πλάνο, το οποίο θα περιλαμβάνει την αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης, τον καθορισμό των στόχων και του οράματος του. Οι ενέργειες αυτές περιλαμβάνουν την Κοινή Στρογγυλή Τράπεζα, η οποία πραγματοποιήθηκε στη Ρόδο, για να συζητηθούν τα ζητήματα που προέκυψαν από το στρατηγικό σχεδιασμό. Οι συζητήσεις επισφραγίστηκαν με την υπογραφή του Μνημονίου Συνεργασίας στο πεδίο ανάπτυξης και ανάδειξης του θρησκευτικού πολιτιστικού τουρισμού.

Ακόμα, πραγματοποιήθηκε πρωτογενής έρευνα για την τουριστική κίνηση και για την δημιουργία του προφίλ των τουριστών προσκυνηματικού τουρισμού. Η πρωτογενής έρευνα διεξάχθηκε με την συλλογή δομημένων ερωτηματολογίων, την επεξεργασία και την ανάλυση των δεδομένων. Τα ερωτηματολόγια συλλέχθηκαν από μέσα από στρωματοποιημένη τυχαία δειγματοληψία σε χώρους εισόδου και εξόδου (λιμάνια, αεροδρόμια) λαμβάνοντας υπόψη την εποχικότητα. Τα αποτελέσματα της έρευνας παρουσιάστηκαν με τη μορφή μελέτης αναφοράς.

Πίνακας 3

α/α	Δείκτες υλοποίησης	Αρ.	Επιτεύχθηκε (ναι ή όχι)	Σχόλια
1	Μελέτες	9	Ναι	
2	Διαβουλεύσεις	4	Ναι	
3	Συμμετοχή σε διαβουλεύσεις	11	Ναι	
4	Έρευνες	9	Ναι	

ΠΕ4: Ανάπτυξη εργαλείων ICT

Στο πλαίσιο του έργου πραγματοποιήθηκαν προπαρασκευαστικές μελέτες, οι οποίες αφορούσαν τόσο την υλική όσο και την άυλη πολιτιστική κληρονομιά για την ανάπτυξη τεχνολογικών εργαλείων. Συγκεκριμένα, πραγματοποιήθηκε καταγραφή και επιλογή θρησκευτικών μνημείων, κειμηλίων, τελετών, εορτών, πανηγύρεων, δρώμενων, τοπικών εθών και εθιμών της Ορθοδοξίας της διασυνοριακής περιοχής. Εφόσον, πραγματοποιήθηκαν οι απαραίτητες μελέτες με σκοπό την συλλογή υλικού και την κατηγοριοποίησή του, στην συνέχεια πραγματοποιήθηκε η ψηφιοποίηση της υλικής και της άυλης θρησκευτικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.

Ακόμα, αναπτύχθηκε πρωτόκολλο και μεθοδολογία για την ψηφιοποίηση των μνημείων και των κειμηλίων με σκοπό να ξεκινήσει η πιλοτική ψηφιοποίηση και τεκμηρίωση των υλικών και των άυλων στοιχείων θρησκευτικής και πολιτιστικής κληρονομιάς. Όλα τα ψηφιοποιημένα υλικά και άυλα αντικείμενα αναρτήθηκαν στην ψηφιακή πλατφόρμα, η οποία πληροί συγκεκριμένες επιχειρησιακές προδιαγραφές, ως προς τη χρήση και το περιεχόμενο.

Αναλυτικότερα, η ψηφιοποίηση άυλων υλικών στοιχείων (μνημεία και κειμήλια), περιέλαβε 60 ψηφιοποιήσεις (63 μνημεία, 100 φορητές εικόνες, 4 ναοί – μονές, 100 κειμήλια, 50 παλαίτυπα 3D μοντέλων και αρχείων για ολογραφική προβολή). Αναφορικά, με την ψηφιοποίηση άυλων στοιχείων, πραγματοποιήθηκαν 60 ψηφιοποιήσεις από τις οποίες οι 15 αφορούν μαρτυρίες σε οπτικοακουστικά αρχεία.

Πίνακας 4

α/α	Δείκτες υλοποίησης	Αρ.	Επιτεύχθηκε (ναι ή όχι)	Σχόλια
1	Μελέτες	10	Ναι	
2	Ψηφιοποίηση άυλων στοιχείων	60	Ναι	15 δρώμενα – μαρτυρίες σε οπτικοακουστικά αρχεία
3	Ψηφιοποίηση υλικών στοιχείων	167	Ναι	63 Μνημεία 100 φορητές εικόνες 4 Ναοί – Μονές 100 κειμήλια (σκεύη, άμφια και είδη ιματισμού) 50 παλαίτυπα Παραγωγή 3Δ Μοντέλων και αρχείων για ολογραφική προβολή
4	Ανάπτυξη εφαρμογών	2	Ναι	

ΠΕ5: Ανάπτυξη δεξιοτήτων ανθρώπινου δυναμικού

Στο πλαίσιο της ανάδειξης του θρησκευτικού τουρισμού, κρίθηκε αναγκαία η ανάπτυξη των δεξιοτήτων των εργαζομένων στην θρησκευτική πολιτιστική βιομηχανία, προκειμένου να διαθέτουν την τεχνογνωσία για να εργαστούν στον εναλλακτικό τουρισμό. Το Κέντρο Έρευνας και Ανάπτυξης της Ι.Μ. Σύρου ανακοίνωσε μέσα από την ιστοσελίδα του έργου και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης την πρόσκληση για την εκδήλωση ενδιαφέροντος εργαζομένων στον θρησκευτικό τουρισμό. Ο βασικός στόχος της δράσης, ήταν κατάρτιση 50 επιχειρηματιών και εργαζομένων στον θρησκευτικό τουρισμό, σε θέματα παροχής υπηρεσιών, οργάνωσης, υλοποίησης και υποστήριξης ταξιδιών – εκδρομών με Προσκυνηματικό, θρησκευτικό και πολιτισμικό ενδιαφέρον. Οι συμμετέχοντες στην κατάρτιση ήταν 254 καταρτιζόμενοι, οι οποίοι χωρίστηκαν σε 16 τμήματα, ώστε να πραγματοποιηθεί η υλοποίηση του σεμιναρίου.

Ο σκοπός της κατάρτισης ήταν οι καταρτιζόμενοι να αντιληφθούν την σχέση θρησκείας και πολιτισμού στην ανάπτυξη του θρησκευτικού τουρισμού στην χώρα, να αναλύσουν να τον θρησκευτικό τουρισμό και να ενημερωθούν για τον τρόπο ανάπτυξης και προώθησης του. Η κατάρτιση πραγματοποιήθηκε βάσει του αρχικού σχεδιασμού υβριδικά, με σύγχρονη και ασύγχρονη διαδικτυακή παρουσία μέσα από πλατφόρμα τηλεκπαίδευσης. Η πλατφόρμα δίνει την δυνατότητα στον καταρτιζόμενο να μελετά με βάση τον δικό του ρυθμό μάθησης το εκπαιδευτικό υλικό και τις δικές του μαθησιακές ανάγκες. Τα σεμινάρια πραγματοποιήθηκαν με την μορφή εργαστηρίων περιοδικής διάρκειας σε συνδυασμό με τηλεκπαίδευση ηλεκτρονικής πλατφόρμας.

Η υλοποίηση των σεμιναρίων πραγματοποιήθηκε σε διαφορετικό διάστημα από το διάστημα σχεδιασμού του σεμιναρίου. Στο τέλος της κατάρτισης, οι επιμορφούμενοι συμμετείχαν υποχρεωτικά στην αξιολόγηση των νέων γνώσεων και δεξιοτήτων, προκειμένου να αποκτήσουν πιστοποίηση γνώσεων με το διεθνές πρότυπο ISO/IEC17024 για το πεδίο του «Επαγγελματία Θρησκευτικού Τουρισμού».

Πίνακας 5

α/α	Δείκτες υλοποίησης	Αρ.	Επιτεύχθηκε (ναι ή όχι)	Σχόλια
1	Εκπαιδευτικό υλικό	1	Ναι	
2	Εκπαιδευτικά προγράμματα	16	Ναι	Υλοποιήθηκαν με καθυστέρηση
3	Καταρτιζόμενοι	254	Ναι	

ΠΕ6: Πιλοτικές δράσεις και εφαρμογές

Το τελευταίο Πακέτο Εργασίας του έργου (Π6) αφορά πιλοτικές δράσεις και εφαρμογές για την ομαλή λειτουργία των δράσεων του έργου. Προκειμένου να αναδειχθεί το έργο στην Ελλάδα και στη Κύπρο, τοποθετήθηκαν ψηφιακά ολογράμματα σε κομβικά σημεία, για να προσελκύσουν το ενδιαφέρον των τουριστών (1 σε σημείο εισόδου της Κύπρου και 2 σε κεντρικά σημεία στις Κυκλάδες). Παράλληλα, τοποθετήθηκαν 20 σημεία wi-fi hotspots σε Ελλάδα και Κύπρο για να διευκολυνθεί η σύνδεση των επισκεπτών μέσω των κινητών τους τηλεφώνων με τα ψηφιακά εκθέματα.

Ακόμα, ολοκληρώθηκε η δημιουργία του ολοκληρωμένου εργαστηρίου ψηφιοποίησης μνημείων και κειμηλίων καθώς και άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, του οποίου η ύπαρξη εξασφαλίζει την βιωσιμότητα του έργου. Παράλληλα, δημιουργήθηκε το Κοινό Παρατηρητήριο Θρησκευτικού Τουρισμού, το οποίο θα είναι υπεύθυνο για την παρακολούθηση της πορείας του θρησκευτικού τουρισμού. Τέλος, εκδόθηκε ο Συλλογικός Τόμος – Οδηγός θρησκευτικού τουρισμού σε 5 γλώσσες (ελληνικά, αγγλικά, γερμανικά, γαλλικά, ρώσικα).

Πίνακας 6

α/α	Δείκτες υλοποίησης	Αρ.	Επιτεύχθηκε (ναι ή όχι)	Σχόλια
1	Εργαστήριο ψηφιοποίησης	1	Ναι	
2	Εξοπλισμός	12	Ναι	Συνολικής 120.000 ευρώ (Laser scanners, drones, laptops, κ.λπ) 10 σημεία σήμανσης διαδρομών θρησκευτικού τουρισμού
3	Εφαρμογές (π.χ. ολογράμματα)	3	Ναι	3 ολογράμματα
4	Τουριστικά πακέτα	3	Ναι	
5	Wi-fi hotspots	20	Ναι	10 wi-fi
6	Μελέτη	1	Ναι	
7	Έκδοση συλλογικού τόμου	1	Ναι	Ο συλλογικός τόμος μεταφράστηκε σε 5 γλώσσες

4. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΠΡΑΞΗΣ

Η Πράξη «Re-cult» αποτελεί έναυσμα και μια πρωτοβουλία για την ανάδειξη του πλούτου της υλικής και της άυλης θρησκευτικής πολιτιστικής κληρονομιάς της διασυνοριακής περιοχής και την ανάπτυξη μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης για την ανάπτυξη του θρησκευτικού τουρισμού στην περιοχή, ενισχύοντας πρωτοβουλίες κεντρικού επιπέδου, μετουσιώνοντας τις σε δράσεις σε αποκεντρωμένο επίπεδο και σε επίπεδο της κοινωνίας των πολιτών.

5. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΜΠΟΔΙΑ

Σύνηθες φαινόμενο αποτελεί η δημιουργία εμποδίων και προβλημάτων κατά την διάρκεια της υλοποίησης έργων. Κατά τη διάρκεια του σχεδιασμού του έργου, προβλέφθηκαν οι κρίσιμοι παράγοντες επιτυχίας του έργου για την ομαλή υλοποίησή του, οι οποίοι διακρίθηκαν σε ενδογενείς και εξωγενείς. Έχοντας ως βάση τους παράγοντες αυτούς, θα πραγματοποιηθεί η αξιολόγηση της Πράξης σε όλα τα στάδιά της, έτσι όπως αποτυπώθηκαν από τους εταίρους του έργου.

ΕΝΔΟΓΕΝΕΙΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ

Οι ενδογενείς παράγοντες αφορούν τον προσεκτικό σχεδιασμό και προγραμματισμό του έργου, τον συντονισμό των δράσεων του έργου και συνεχή παρακολούθησή της υλοποίησής του, την κοινή αντίληψη των δικαιούχων του έργου και την ανάλυση και επιλογή του μίγματος δημοσιότητας και επικοινωνίας. Οι εταίροι του έργου οφείλουν να έχουν καλή συνεργασία μεταξύ τους προκειμένου να διασφαλίσουν την συνολική καλύτερη υλοποίηση του έργου.

Ωστόσο, το Υφυπουργείο Τουρισμού (Δ1) ανέφερε ότι η Εκκλησία της Ελλάδος δεν ανταποκρίνονταν εγκαίρως στις απαιτήσεις του έργου, με αυτό να προκαλεί καθυστερήσεις στην πρόοδο της υλοποίησης του έργου. Επίσης, το Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου (Δ7) ανέφερε ότι η καθυστέρηση λήψης ψηφιακού υλικού από άλλο εταίρο δημιούργησε πρόβλημα στην υλοποίηση ψηφιακής εφαρμογής, με αποτέλεσμα να υπάρξει αδυναμία στην υλοποίηση από τον υπεργολάβο. Το συγκεκριμένο παραδοτέο δεν έχει ολοκληρωθεί ακόμα.

ΕΞΩΓΕΝΕΙΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ

Στους εξωγενείς παράγοντες επιτυχίας του έργου εντάσσονται οι απρόβλεπτοι παράγοντες, οι οποίοι παίζουν καθοριστικό ρόλο για την υλοποίηση και τη παρακολούθηση του έργου. Στην προκειμένη περίπτωση, το ξέσπασμα της πανδημίας Covid-19 επηρέασε πολλές διαδικασίες κατά την διάρκεια της υλοποίησης. Συνεπώς, το έργο έλαβε παράταση λόγω της αδυναμίας υλοποίησης δράσεων λόγω των περιοριστικών μέτρων.

Σχεδόν όλα τα μέλη του εταιρικού σχήματος συμφώνησαν ότι η εξάπλωση της πανδημίας Covid-19 έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην υλοποίηση του έργου. Συγκεκριμένα, το **Υπουργείο Τουρισμού (Δ2)** ανέφερε την ύπαρξη καθυστέρησης της διεξαγωγής της εκδήλωσης στην Κρήτη (Π.2.2.1) και της διοργάνωση της Στρογγυλής Τράπεζας στη Ρόδο (Π.3.2.2), οι οποίες διενεργήθηκαν δια ζώσης λόγω των περιορισμών.

Η **Ιερά Αρχιεπισκοπή Κύπρου (Δ3)** ανέφερε ότι λόγω της πανδημίας παρουσιάστηκαν καθυστερήσεις για τον διαγωνισμό του ολογράμματος και των wi-fi hotspots κυρίως λόγω της αδυναμίας των προμηθευτών να ανταποκριθούν στα νέα δεδομένα.

Ο **Σύνδεσμος Τουριστικών Επιχειρήσεων Κύπρου (Δ5)** ανέφερε ότι λόγω της πανδημίας δημιουργήθηκαν προβλήματα στην διεξαγωγή της πρωτογενούς έρευνας. Ακόμα, προβλήματα δημιουργήθηκαν αναφορικά με την συμμετοχή στην κατάρτιση των επαγγελματιών στον τομέα του τουρισμού λόγω της πανδημίας και λόγω της χρονικής περιόδου. Οι καταρτήσεις διενεργήθηκαν θερινούς μήνες, κατά την άνθιση της τουριστικής περιόδου, με αποτέλεσμα να υπάρχει δυσκολία στην συμμετοχή των καταρτιζόμενων.

Το **Πανεπιστήμιο Αιγαίου (Δ6)** αντιμετώπισε προβλήματα κυρίως στο ζήτημα των μετακινήσεων εξαιτίας των περιοριστικών μέτρων για την υλοποίηση κυρίως του Π.4.6.3 για την ψηφιοποίηση και την καταγραφή εκδηλώσεων και δρώμενων θρησκευτικής και πολιτιστικής κληρονομιάς. Ακόμα, λόγω των έκτακτων μέτρων οι διαδικασίες στον ΕΛΚΕ του Πανεπιστημίου Αιγαίου απαιτούσαν μεγαλύτερο χρόνο διεκπεραίωσης, ειδικά τους πρώτους μήνες της επιβολής των μέτρων, με αποτέλεσμα την καθυστέρηση της διαγωνιστικής διαδικασίας εργοδότησης συνεργατών.

Το **Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου (Δ7)** αντιμετώπισε λόγω της πανδημίας δυσκολίες αναφορικά με την συμμετοχή σε συναντήσεις, την συμμετοχή σε συνέδρια, διαβουλεύσεις, εκπαιδευτικά σεμινάρια, στην επιτόπια συλλογή

δεδομένων κλπ., αν και η χρονική διάρκεια του έργου έλαβε παράταση. Επιπλέον, λόγω της συγκεκριμένης συνθήκης, υπήρχαν διαδικαστικά ζητήματα, τα οποία αφορούσαν τα ηλεκτρονικά έντυπα, τις ψηφιακές υπογραφές και την τηλεργασία και παράλληλα την αδυναμία συλλογής των πρωτότυπων εγγράφων για την πραγματοποίηση της επαλήθευσης των δαπανών.

Το Κέντρο Έρευνας και Ανάπτυξης Ιεράς Μητρόπολης Σύρου (Δ8) λόγω πανδημίας αντιμετώπισε δυσκολία στην υλοποίηση των σεμιναρίων με φυσική παρουσία (Π.5.8.2) και για αυτό συντάχθηκε αίτημα για την υλοποίησή τους εξ αποστάσεως.

6. ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΔΥΣΚΟΛΙΩΝ

Αναφορικά με τα προβλήματα που προέκυψαν κατά τη διάρκεια της υλοποίησης της Πράξης, βρέθηκαν διέξοδοι μέσα από τον κατάλληλο χειρισμό του εταιρικού σχήματος. Όπως αναφέρθηκε ήδη, το μείζον πρόβλημα κατά τη διάρκεια του έργου ήταν η εμφάνιση της νόσου Covid-19, η οποία οδήγησε στην αναστολή και συνεπώς στην καθυστέρηση δράσεων της Πράξης.

Τα ζητήματα διοικητικής φύσεως αντιμετωπίστηκαν κυρίως μέσα από την χρήση της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης. Ωστόσο, η τηλεργασία και η ηλεκτρονική διακυβέρνηση δεν κατάφεραν να αντικαταστήσουν και να καλύψουν πλήρως τις ανάγκες των έργων, καθώς απαιτούσαν έγγραφα με φυσικές υπογραφές, σφραγίδες, κ.ο.κ.

Ο ΣΤΕΚ (Δ5) στο πλαίσιο της διεξαγωγής της πρωτογενούς έρευνας και των εκπαιδευτικών σεμιναρίων αιτήθηκε παράταση των παραδοτέων. Μετά από προσπάθεια του Συνδέσμου, του Υφυπουργείου Τουρισμού και του Αναδόχου, κατέστη δυνατή η συμμετοχή μέσω φυσικής παρουσίας και Διαδικτύου ποσοστού πέραν του 80% της αναμενόμενης συμμετοχής.

Ακόμα, προτείνεται όπως οι επόμενες εκπαιδεύσεις να διεξαχθούν σε τουριστική περίοδο χαμηλής πληρότητας, αλλά αντίστοιχα όταν τα ξενοδοχεία μας θα είναι σε λειτουργία, ήτοι τους μήνες : Οκτώβριο – Νοέμβριο και αντίστοιχα Απρίλιο – Μάιο και Ιούνιο.

7. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

Το εγκεκριμένο οικονομικό αντικείμενο της πράξης ήταν στα 1.909,37,33€. Στις 30/9/2022 μετά από διάφορες εκπτώσεις που έχουν σημειωθεί σε διαγωνισμούς των δικαιούχων και λόγω κάποιων δαπανών που δεν υλοποιήθηκαν λόγω της πανδημίας (τεχνικές συναντήσεις διαζώσης), το οικονομικό αντικείμενο κυμαίνεται στα 1.229.430, 86€.

Ο παρόν προϋπολογισμός δεν είναι ο καταληκτικός από τη στιγμή που δεν έχει ολοκληρωθεί η πληρωμή και η πιστοποίηση των τελευταίων δαπανών των δικαιούχων.

8. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Ο θρησκευτικός τουρισμός αποτελεί τον πλέον αναπτυσσόμενο τομέα της τουριστικής – ταξιδιωτικής βιομηχανίας. Η Πράξη «Re-cult» έδωσε ώθηση στην ανάπτυξη του θρησκευτικού τουρισμού μέσα από τις συντονισμένες δράσεις για την ανάδειξή του. Οι δράσεις της Πράξης, εντάσσουν στο εσωτερικό τους τη διάσταση της βιωσιμότητας, κάτι που κρίνεται απαραίτητο για την προσέλκυση των τουριστών με ενδιαφέρον για τον θρησκευτικό τουρισμό και την ευρύτερη ανάδειξη της περιοχής Ελλάδας – Κύπρου.

Προκειμένου να διατηρηθούν τα αποτελέσματα της συντονισμένης προσπάθειας του της Πράξης «Re-cult» αλλά και να μεγιστοποιηθούν, είναι αναγκαία η δημιουργία προτάσεων. Το εταιρικό σχήμα της Πράξης ήδη συνεργάζεται με σκοπό την εξέλιξη των αποτελεσμάτων του έργου μέσα από την Πράξη “Re-cult Magnum”, η οποία βασίζεται στην προώθηση και στη προβολή της θρησκευτικής πολιτιστικής κληρονομιάς. Η φιλοσοφία των δύο Πράξεων είναι κοινή και μεταξύ τους αλληλοσυμπληρώνονται αξιοποιώντας την θρησκευτική πολιτιστική κληρονομιά της Ελλάδας και της Κύπρου.

Σχέδιο Κεφαλαιοποίησης (Π1.1.4)

ΠΡΑΞΗ

«Ανάδειξη και διάδοση της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς μέσα από την ανάπτυξη και θεσμική ενίσχυση του Θρησκευτικού Τουρισμού στη νησιωτική περιοχή της Ελλάδας και της Κύπρου» (RE-CULT)

Κωδικός MIS 5035557

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ

INTERREG V-A Ελλάδα – Κύπρος 2014-2020

Άξονας Προτεραιότητας	3 - Διατήρηση και προστασία του περιβάλλοντος και πρόληψη κινδύνων
Ταμείο	ΕΤΠΑ
Θεματικός Στόχος	06-Διαφύλαξη και προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων
Επενδυτική Προτεραιότητα	6c - Διατήρηση, προστασία, προώθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς
Ειδικός Στόχος	3.2 - Βελτίωση της ελκυστικότητας των περιοχών φυσικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος
Κατηγορίες Παρέμβασης	091 - Ανάπτυξη και προώθηση του τουριστικού δυναμικού φυσικών περιοχών

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	3
2. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΠΡΑΞΗΣ	4
2.1 Ομάδες στόχοι του έργου	5
2.2 Αναμενόμενα αποτελέσματα	5
2.3 Εταιρικό σχήμα	6
3. ΣΧΕΔΙΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗΣ	10
3.1 Ευθύνη δικαιούχων.....	11
3.2 Στόχοι του σχεδίου	11
4. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗΣ	12
4.1 Ομάδες στόχοι του σχεδίου	12
4.2 Αποτελέσματα της πράξης	13
5. ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΜΕΣΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ	17
6. ΜΕΘΟΔΟΙ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗΣ	21
7. ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΠΡΑΞΗΣ	22
8. ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΑ ΜΕΣΑ ΤΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗΣ	23

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η κεφαλαιοποίηση, στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Interreg, είναι η διαδικασία συλλογής, ανταλλαγής, μεταφοράς/προσαρμογής καλών πρακτικών και εμπειριών, που αποκτήθηκαν σε ένα συγκεκριμένο τομέα περιφερειακής αναπτυξιακής πολιτικής. Η διαδικασία συμβάλλει στην ανάπτυξη της επαγγελματικής ικανότητας των εμπλεκόμενων ατόμων και οργανισμών και στην βελτίωση των περιφερειακών αναπτυξιακών πολιτικών. Συγκεκριμένα, η κεφαλαιοποίηση ως διαδικασία περιλαμβάνει τη συλλογή δεδομένων/αποτελεσμάτων από την υλοποίηση προγραμμάτων, τις μεθόδους, τις δράσεις και τα εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν για την χρήση σε άλλα προγράμματα και σχέδια.

Η Στρατηγική Κεφαλαιοποίησης της Πράξης «Re-cult» στοχεύει στην αξιοποίηση των αποτελεσμάτων και των παραδοτέων, στην ενίσχυση του αντικτύπου των δράσεων και στην εκμετάλλευση της αξίας των αποτελεσμάτων. Η Στρατηγική έχει ως απώτερο σκοπό την βιωσιμότητα και την αξιοποίηση των αποτελεσμάτων της Πράξης.

Το παρόν Σχέδιο Κεφαλαιοποίησης της Πράξης «Re-CULT» περιλαμβάνει την περιγραφή της Πράξης, την στοχοθεσία της Πράξης, τις ομάδες – στόχους, τα αναμενόμενα αποτελέσματα, το σχήμα των εταιρών. Στην συνέχεια, παρουσιάζεται το σχέδιο κεφαλαιοποίησης, οι στόχοι του, η στρατηγική κεφαλαιοποίησης, τα εργαλεία, η μέθοδος, η βιωσιμότητα και τα χρηματοδοτικά μέσα.

2. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΠΡΑΞΗΣ

Ο θρησκευτικός τουρισμός αποτελεί τον πλέον αναπτυσσόμενο τομέα της τουριστικής βιομηχανίας, καθώς η επισκεψιμότητα μεγάλων θρησκευτικών μνημείων αυξάνεται διαρκώς. Η αύξηση του αριθμού των εναλλακτικών τουριστών, δημιουργεί τις προϋποθέσεις για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης στην διασυνοριακή περιοχή της Ελλάδας και της Κύπρου. Παράλληλα, οι δύο περιοχές είναι προικισμένες με ένα πανέμορφο φυσικό τοπίο και συνδυάζονται με όμορφες εκκλησίες και μοναστήρια, που επιτρέπουν την επέκταση της τουριστικής περιόδου.

Ο κύριος στόχος της Πράξης «Re- CULT» είναι η προώθηση, η διατήρηση και η από κοινού ανάδειξη της θρησκευτικής πολιτιστικής κληρονομιάς μέσα από την ανάπτυξη της δικτύωσης και συνεργασίας των φορέων για τον συντονισμένο και από κοινού σχεδιασμό πολιτικών και δράσεων προώθησης και θεσμικής θεμελίωσης του Θρησκευτικού Τουρισμού στην διασυνοριακή περιοχή της Ελλάδας και της Κύπρου. Το παρόν έργο θα αξιοποιήσει την τεχνολογική εξέλιξη, με σκοπό την δημιουργία καινοτόμων ψηφιακών εργαλείων για την μελέτη, την κατανόηση και την ανάπτυξη της θρησκευτικής κληρονομιάς.

Οι επιμέρους στόχοι του έργου αποτυπώνονται στις παρακάτω προτάσεις:

- Ψηφιακή καταλογογράφηση, που θα συνοδεύεται από μια εφαρμογή περιήγησης με χάρτες και χρονολόγια, με σκοπό την καταγραφή, την αναζήτηση και την ανάκτηση αντικειμένων και μνημείων θρησκευτικής κληρονομιάς, καθώς και συσχέτισης με ψηφιακούς πόρους,
- Σχεδιασμός και ανάπτυξη του ψηφιακού μουσείου, της ψηφιακής βιβλιοθήκης και της κινητής εφαρμογής εικονικής περιήγησης,
- Δράσεις ενημέρωσης, προβολής και ανάδειξης των ψηφιακών αποθετηρίων,
- Σήμανση επιλεγμένων σημείων στις περιοχές παρέμβασης,
- Πιλοτική ανάπτυξη διαδρομών με πιστοποίηση,
- Εκπαίδευση εμπλεκόμενων φορέων,
- Ενέργειες θεσμικής ενίσχυσης του θρησκευτικού τουρισμού,
- Ανάπτυξη της δικτύωσης και συνεργασίας μεταξύ των φορέων τουρισμού, των φορέων διαχείρισης πολιτιστικών και θρησκευτικών μνημείων

- Ανάπτυξη κοινών εργαλείων ανάδειξης της θρησκευτικής πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής.

2.1 Ομάδες στόχοι του έργου

Οι ομάδες – στόχοι του έργου είναι οι παρακάτω:

- Επισκέπτες μνημείων θρησκευτικού/πολιτιστικού ενδιαφέροντος της διασυνοριακής περιοχής Ελλάδας – Κύπρου
- Εργαζόμενοι σε επιχειρήσεις θρησκευτικού τουρισμού
- Φορείς, επιχειρήσεις και αρχές του θρησκευτικού τουρισμού

2.2 Αναμενόμενα αποτελέσματα

Τα αποτελέσματα συνδέονται άμεσα με την στοχοθεσία του έργου, για την προσέλκυση εναλλακτικών τουριστών στην διασυνοριακή περιοχή Ελλάδα – Κύπρου.

Τα αποτελέσματα του έργου είναι τα παρακάτω:

- Ψηφιακή καταλογογράφηση, που θα συνοδεύεται από μια εφαρμογή περιήγησης με χάρτες και χρονολόγια,
- Ανάπτυξη ψηφιακού μουσείου και κινητής εικονικής περιήγησης και προσβασιμότητα σε ΑΜΕΑ
- Ανάπτυξη κοινών πακέτων εναλλακτικού θρησκευτικού τουρισμού με έμφαση στην επέκταση της τουριστικής περιόδου
- Δημιουργία προφίλ επαγγελματία του θρησκευτικού τουρισμού και κατάρτιση επαγγελματιών σε θέματα θρησκευτικού τουρισμού, συμβάλλοντας στην ενίσχυση των επαγγελματιών της περιοχής και κατ' επέκταση στη αύξηση των εναλλακτικών τουριστών
- Τη δημιουργία σταθερών σχέσεων συνεργασίας μεταξύ φορέων, επιχειρήσεων και αρχών του θρησκευτικού τουρισμού για τη βελτίωση και ανάδειξη συνολικά της περιοχής σε αυτόν τον εναλλακτικό τομέα του Τουρισμού
- Τη δημιουργία 2 δομών – εργαστηρίων ψηφιοποίησης για τη συνέχιση του έργου της ψηφιοποίησης και μετά το πέρας του προγράμματος, καθώς και τέλος τη δημιουργία Κοινού Παρατηρητηρίου θρησκευτικού Τουρισμού με έδρα την Κύπρο.

-

2.3 Εταιρικό σχήμα

Το εταιρικό σχήμα του έργου Re-CULT απαρτίζεται από τους παρακάτω φορείς:

A/A	Επωνυμία Εταίρου	Λογότυπο
1	Υφυπουργείο Τουρισμού (Κύπρος) – ΚΥΡΙΟΣ ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΣ	
2	Υπουργείο Τουρισμού (Ελλάδα)	
3	Ιερά Αρχιεπισκοπή Κύπρου (Κύπρος)	
4	Εκκλησία της Ελλάδος (Ελλάδα)	
5	Σύνδεσμος Τουριστικών Επιχειρήσεων Κύπρου (Κύπρος)	
6	Πανεπιστήμιο Αιγαίου – Ειδικός Λογαριασμός Έρευνας (Ελλάδα)	
7	Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου (Κύπρος)	
8	Κέντρο Έρευνας και Ανάπτυξης Ιεράς Μητροπόλεως Σύρου (Ελλάδα)	

Το **Υφυπουργείο Τουρισμού** αποτελεί μετεξέλιξη του Κυπριακού Οργανισμού Τουρισμού (ΚΟΤ). Στόχος ίδρυσης του Υφυπουργείου Τουρισμού, είναι η σύσταση στρατηγικής και εποπτικής αρχής με εξουσίες χάραξης εθνικής στρατηγικής για τον τουρισμό, προώθηση και προβολή της Κύπρου ως τουριστικός προορισμός, καθώς και εφαρμογή της τουριστικής νομοθεσίας με τις ακόλουθες, μεταξύ άλλων, κύριες αρμοδιότητες: χάραξη, συντονισμός και υλοποίηση ολοκληρωμένης εθνικής Στρατηγικής Τουρισμού με τη χρήση των απαραίτητων οριζόντιων πολιτικών, στήριξη των επενδύσεων στον Τουρισμό, προώθηση της τουριστικής συνείδησης, εκπαίδευσης και επιμόρφωσης, εφαρμογή της τουριστικής νομοθεσίας και εποπτεία του τουριστικού τομέα. Το Υφυπουργείο Τουρισμού, με γνώμονα την ανάδειξη και την προώθηση της θρησκευτικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της Κύπρου και συνακόλουθα του θρησκευτικού τουρισμού, ως Κύριος Δικαιούχος της Πράξης Re-Cult, επιτελεί τον ρόλο του συντονιστή των εταιρών, Κύπριων και Ελλαδιτών. Μεταξύ των αρμοδιοτήτων του είναι η διοργάνωση της πρώτης τεχνικής συνάντησης των εταιρών και της ανοιχτής αρχικής εκδήλωσης της Πράξης, τη δημιουργία ταυτότητας προβολής του έργου, τον στρατηγικό σχεδιασμό για την ανάπτυξη και θεσμική ενίσχυση του θρησκευτικού τουρισμού, τη μελέτη ανάπτυξης Παρατηρητηρίου Θρησκευτικού Τουρισμού και τη διενέργεια στρογγυλής τραπέζης μεταξύ των εταιρών.

Το **Υπουργείο Τουρισμού της Ελληνικής Δημοκρατίας** έχει ως κύρια αποστολή τη χάραξη της τουριστικής πολιτικής και τον επιτελικό σχεδιασμό της τουριστικής ανάπτυξης της χώρας στο πλαίσιο της κυβερνητικής πολιτικής. Ενδεικτικά στα καθήκοντά του εμπίπτουν τα παρακάτω:

- Ο προγραμματισμός και η χάραξη της τουριστικής πολιτικής, ο σχεδιασμός της τουριστικής ανάπτυξης στο πλαίσιο της γενικότερης κυβερνητικής πολιτικής και η διαμόρφωση και προώθηση των αναγκαίων θεσμικών και λοιπών ρυθμίσεων καθώς και ο σχεδιασμός των απαιτούμενων μέτρων εφαρμογής,
- Η συνεργασία με τα συναρμόδια Υπουργεία για την εναρμόνιση των πολιτικών που επηρεάζουν τον τουρισμό και τη συντονισμό των δράσεων, με σκοπό την υποβοήθηση της τουριστικής ανάπτυξης και τη βελτίωση της ποιότητας και της ανταγωνιστικότητας του τουρισμού της Χώρας.

- Ο σχεδιασμός της πολιτικής για την υποβοήθηση της ποιοτικής αναβάθμισης των τουριστικών υπηρεσιών της Χώρας και ιδίως η αξιολόγηση των προτεινόμενων προγραμμάτων τουριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, η εξασφάλιση πόρων για την χρηματοδότηση των προγραμμάτων αυτών από τον Κρατικό Προϋπολογισμό και το Κοινωνικό Ταμείο της Ε.Ε.

Η **Ιερά Αρχιεπισκοπή Κύπρου** (ΙΑΚ) είναι η πρώτη εκκλησιαστική περιφέρεια της Εκκλησίας της Κύπρου, διοικείται από την Αυτού Μακαριότητα τον Αρχιεπίσκοπο Νέας Ίουστινιανής και πάσης Κύπρου κ.κ. Χρυσόστομο και η έδρα της είναι στη Λευκωσία. Η ίδρυση της Ιεράς Αρχιεπισκοπής χρονολογείται το 48 μ.Χ., από τον Απόστολο Βαρνάβα. Η Ιερά Αρχιεπισκοπή, αλλά και η Εκκλησία της Κύπρου στο σύνολό της έχουν μία πληθώρα από μνημεία και κειμήλια πολιτιστικής και θρησκευτικής κληρονομιάς. Ένας από τους κύριους στόχους της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Κύπρου είναι η ανάδειξη και η προώθηση της πλούσιας θρησκευτικής πολιτιστικής κληρονομιάς. Στο πλαίσιο αυτό συμμετέχει και στο Έργο RE-CULT. Στο πλαίσιο στήριξης του θρησκευτικού τουρισμού, η Ιερά Αρχιεπισκοπή Κύπρου συμμετέχει στο παρόν έργο ως εταίρος θεμελίωσης της προσπάθειας που γίνεται από κοινού σε εθνικό επίπεδο με το Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου, το Σύνδεσμο Τουριστικών Επιχειρήσεων Κύπρου, αλλά και το Υφυπουργείο Τουρισμού, αλλά και συννοριακό επίπεδο με τους εταίρους από την Ελλάδα.

Η **Εκκλησία της Ελλάδος** είναι μία από τις δεκατέσσερις Αυτοκέφαλες Εκκλησίες, οι οποίες αποτελούν τη διοίκηση της συνόλου Ορθόδοξης Εκκλησίας. Αριθμείται ενδέκατη στην τάξη των πρεσβειών των Εκκλησιών και ως ιδρυτής της θεωρείται ο Απόστολος Παύλος. Η διοικητική της μορφή αποτελεί συνδυασμό του Μητροπολιτικού και του Πατριαρχικού συστήματος σε αναφορά στον παλιό αποστολικό τρόπο διοίκησης με κεφαλή της Σύνοδο Ιεραρχών και τιμητικά πρόεδρο της Συνόδου, τον Αρχιεπίσκοπο Αθηνών και πάσης Ελλάδος.

Ο **Σύνδεσμος Τουριστικών Επιχειρήσεων Κύπρου** (ΣΤΕΚ) ιδρύθηκε στις 26/6/1997 με στόχο να συμβάλει καθοριστικά στη διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης τουριστικής πολιτικής ώστε να τεθούν στέρεες βάσεις για την ανάκτηση της χαμένης ανταγωνιστικότητας του πιο ζωτικού τομέα της κυπριακής οικονομίας. Ο ΣΤΕΚ επιδιώκει την ευαισθητοποίηση και τη συσπείρωση όλων όσων ασπάζονται την ανάγκη προώθησης ολικά ποιοτικού τουρισμού. Αποτελούμενος από επίλεκτα στελέχη της ξενοδοχειακής και τουριστικής βιομηχανίας, ο ΣΤΕΚ αποτελεί κινητήριο μοχλό για την επίτευξη της τόσο αναγκαίας ποιοτικής αλλαγής στον τουρισμό της Κύπρου. Οι κύριες επιδιώξεις του ΣΤΕΚ είναι: η ποιοτική τουριστική και πολιτισμική προβολή της Κύπρου, η αναγνώριση της Κύπρου διεθνώς ως τουριστικού προορισμού της Κύπρου, η ανάκτηση της φθίνουσας ανταγωνιστικότητας της ξενοδοχειακής βιομηχανίας της Κύπρου, η καθολικότητα τουριστικής συνείδησης, η αλλαγή νοοτροπίας και η επαγγελματική δεοντολογία, η καλλιέργεια πνεύματος αλληλεγγύης και αμοιβαιότητας μεταξύ των τουριστικών και ξενοδοχειακών επιχειρήσεων της Κύπρου, η έρευνα και μελέτη του τουρισμού της Κύπρου σε σχέση με τις απαιτήσεις και αναζητήσεις των συνεχώς αναδιαμορφωμένων αγορών προέλευσης της τουριστικής ροής κ.λπ.

Το **Πανεπιστήμιο Αιγαίου**, ένα από τα νεότερα αλλά και δυναμικότερα ελληνικά Πανεπιστήμια. Εκτείνεται σε 6 νησιά (Μυτιλήνη, Χίος, Σάμος, Ρόδος, Σύρος, Λήμνος) και με 17 Τμήματα, κατατάσσεται ανάμεσα στα μεγαλύτερα Πανεπιστήμια της χώρας. Κύριο χαρακτηριστικό των τμημάτων του Πανεπιστημίου Αιγαίου είναι η ανάπτυξη νέων γνωστικών αντικειμένων, συνήθως διεπιστημονικών, τα οποία ανταποκρίνονται τόσο στις ανάγκες της σύγχρονης ελληνικής και παγκόσμιας κοινωνίας, όσο και στις απαιτήσεις και προσδοκίες των φοιτητών του για σπουδές υψηλής επιστημονικής αξίας, σε συνδυασμό με άριστες προοπτικές επαγγελματικής ανάπτυξης. Ο Ειδικός Λογαριασμός Κονδυλίων Έρευνας (ΕΛΚΕ) του Πανεπιστημίου Αιγαίου πληροί όλες τις προϋποθέσεις και τις ανάγκες σε υλικοτεχνική υποδομή, ανθρώπινους και οικονομικούς πόρους για την αποτελεσματική και αποδοτική λειτουργία του έργου. Ο κύριος στόχος του Έργου είναι η προώθηση, προβολή και από κοινού ανάδειξη της θρησκευτικής πολιτιστικής κληρονομιάς μέσα από την ανάπτυξη συντονισμένου και κοινού σχεδιασμού δράσεων και εφαρμογών προώθησης και ανάδειξης της

θρησκευτικής πολιτιστικής κληρονομιάς που θα οδηγήσει στην ανάπτυξη του Θρησκευτικού Τουρισμού στη διασυνοριακή περιοχή της Ελλάδας και της Κύπρου.

Ο **Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου (ΤΕΠΑΚ)** ιδρύθηκε το Δεκέμβριο του 2003 και δέχθηκε τους πρώτους φοιτητές το ακαδημαϊκό έτος 2007-2008. Η έδρα του Τεχνολογικού Πανεπιστημίου Κύπρου είναι η Λεμεσός. Η αποστολή του ΤΕΠΑΚ είναι να προσφέρει ανώτατη εκπαίδευση και κατάρτιση υψηλού επιπέδου και να προάγει τη διά βίου μάθηση με σύγχρονες παιδαγωγικές μεθόδους, να παράγει και να μεταδίδει την επιστημονική γνώση μέσω της έρευνας και της διδασκαλίας, και συμβάλλοντας στην αντιμετώπιση προκλήσεων στους τομείς της Επιστήμης και της Τεχνολογίας, να καταστεί καταλυτικός αρωγός της Πολιτείας και της κοινωνίας. Συγκεκριμένα, η αποστολή επικεντρώνεται στη δημιουργία προστιθέμενης αξίας με δράσεις που αφορούν τους άξονες της εκπαίδευσης, της έρευνας, της καινοτομίας, της μεταφοράς τεχνογνωσίας και κοινωνικής προσφοράς.

Το **Κέντρο Έρευνας και Ανάπτυξης της Ιεράς Μητροπόλεως Σύρου** είναι η Αστική μη Κερδοσκοπική Εταιρεία (Μη Κυβερνητική Οργάνωση ΜΚΟ), ιδρύθηκε τον Ιούλιο του 2003 από την Ιερά Μητρόπολη Σύρου και έχει κοινωφελείς επιμορφωτικούς και κοινωνικούς σκοπούς. Η διοικητική της μορφή αποτελεί συνδυασμό του Μητροπολιτικού και του Πατριαρχικού συστήματος σε αναφορά στον παλαιό αποστολικό τρόπο διοίκησης με κεφαλή της Σύνοδο Ιεραρχών και τιμητικά πρόεδρο της Συνόδου, τον Αρχιεπίσκοπο Αθηνών και πάσης Ελλάδος.

3. ΣΧΕΔΙΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗΣ

Το σχέδιο κεφαλαιοποίησης στοχεύει στην διασφάλιση της αποτελεσματικής μεταφοράς και την βιώσιμη χρήση των αποτελεσμάτων του έργου, καθώς και τη βιώσιμη διεύρυνση του δικτύου του έργου κατά τη διάρκεια αλλά και μετά την ολοκλήρωση του έργου. Το σχέδιο κεφαλαιοποίησης καλύπτει την ανάγκη περαιτέρω προβολής και διάχυσης του πλούτου της θρησκευτικής υλικής και άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς της διασυνοριακής περιοχής συντονισμένα από κοινού, αναδεικνύοντας

την περιοχή σε ένα κοινό πόλο ανάπτυξης της εναλλακτικής μορφής του θρησκευτικού τουρισμού, συμβάλλοντας στην επέκταση της τουριστικής περιόδου.

3.1 Ευθύνη δικαιούχων

Το Υφυπουργείο Τουρισμού της Κυπριακής Δημοκρατίας, ως επικεφαλής εταίρος έχει την ευθύνη για τον συντονισμό, την προετοιμασία και την σύνθεση του Σχεδίου Κεφαλαιοποίησης. Οι υπόλοιποι εταίροι της πράξης «Re-Cult» θα συμβάλλουν στην πρόταση συγκεκριμένων μακροπρόθεσμων δράσεων, με σκοπό την εξασφάλιση της βιωσιμότητας των αποτελεσμάτων του έργου.

3.2 Στόχοι του σχεδίου

Οι στόχοι του σχεδίου κεφαλαιοποίησης είναι η βιωσιμότητα των αποτελεσμάτων του έργου μετά την ολοκλήρωσή του. Με βάση τη Πράξη «Re-cult» το σχέδιο θα αποτυπώσει την στρατηγική μεταξύ των εταίρων μετά την λήξη της χρηματοδότησης. Είναι αναγκαίο να αναπτυχθεί ένα πλάνο εργασιών με πιθανές ενέργειες, πηγές χρηματοδότησης, χρονοδιάγραμμα κ.λπ., στηριζόμενο σε ενέργειες, που έχουν υλοποιηθεί ήδη κατά τη διάρκεια του έργου.

Ειδικότερα, το σχέδιο κεφαλαιοποίησης στοχεύει να καταστήσει πιο προσιτά τα αποτελέσματα της Πράξης στους ειδικούς και στο ευρύ κοινό. Ακόμα, στοχεύει στην επαναπροώθηση και επαναχρησιμοποίηση των μέσων και των εργαλείων για την ενίσχυση των αποτελεσμάτων της Πράξης.

Παράλληλα, επιδιώκει τη βελτίωση της επικοινωνίας των αποτελεσμάτων σε συγκεκριμένους τομείς της περιφερειακής πολιτικής. Το σχέδιο κεφαλαιοποίησης συνδέεται με την επικοινωνία, στοχεύοντας με αυτόν τον τρόπο στην μεγαλύτερη προβολή των αποτελεσμάτων της Πράξης στο κοινό και τους εκπροσώπους των φορέων και παράλληλα υποστηρίζει τη δημιουργία καλών πολιτικών πρακτικών.

Το σχέδιο θα στηριχθεί στην κεφαλαιοποίηση:

- Της τεχνογνωσίας και της εμπειρίας των εταίρων
- Της εμπειρίας των εταίρων σε δράσεις Διασυνοριακής Συνεργασίας
- Της προηγούμενης συνεργασίας του εταιρικού σχήματος
- Σε προηγούμενα έργα

4. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗΣ

Η παρούσα στρατηγική κεφαλαιοποίησης των αποτελεσμάτων του έργου αποτελεί ένα σχεδιασμό πενταετίας, η οποία θα προσδιορίσει και θα περιγράψει τα αξιοποιήσιμα αποτελέσματα, πιθανούς χρήστες, τις δραστηριότητες, τους μηχανισμούς και τα κανάλια μέσω των οποίων θα αξιοποιηθούν περαιτέρω τα αποτελέσματα του έργου. Ο σκοπός της Στρατηγικής Κεφαλαιοποίησης είναι η παροχή προτάσεων για την διατήρηση και τον πολλαπλασιασμό των αποτελεσμάτων των έργων, κατά τη λήξη του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG V-A Έλλαδα-Κύπρος 2014-2020. Μέρος του εταιρικού σχήματος του έργου πρότειναν συγκεκριμένες δράσεις, βάσει του πεδίου της αρμοδιότητάς τους.

Η Στρατηγική Κεφαλαιοποίησης θα ακολουθήσει την συγκεκριμένη μεθοδολογία:

- Τα αποτελέσματα της Πράξης θα αποτελέσουν τη βάση, στην οποία θα στηριχθεί η Στρατηγική Κεφαλαιοποίησης,
- Τα αποτελέσματα θα εξεταστούν σε βάθος για την ενίσχυση τους και για να έχουν πολλαπλασιαστικά οφέλη,
- Τα δεδομένα και οι πληροφορίες που θα συλλεχθούν και θα εκπονηθούν θα πρέπει να είναι προσβάσιμες για άλλα έργα και άλλους δικαιούχους
- Τα επιτεύγματα της Πράξης θα τονιστούν και τα κενά θα καθοριστούν, προκειμένου να αντιμετωπιστούν και να συμβάλλουν αποτελεσματικά στην επίτευξη των στόχων των περιφερειακών πολιτικών και στρατηγικών.

4.1 Ομάδες στόχοι του σχεδίου

Το σχέδιο κεφαλαιοποίησης απευθύνεται σε:

- α) τοπικούς φορείς
- β) επαγγελματίες στον τομέα του τουρισμού
- γ) επιχειρήσεις στον τομέα του τουρισμού (π.χ. ταξιδιωτικά γραφεία, ξενοδοχεία κ.λπ.)
- δ) ταξιδιώτες με ενδιαφέρον για την πολιτιστική και θρησκευτική κληρονομιά

4.2 Αποτελέσματα της πράξης

Τα παραδοτέα του έργου συνδέονται με τον σκοπό και την στοχοθεσία της Πράξης «Re-Cult». Τα παραδοτέα λοιπόν, στοχεύουν στην προώθηση, τη διατήρηση και από την Κοινού Ανάδειξη της θρησκευτικής πολιτιστικής κληρονομιάς, με την χρήση των τεχνολογικών μέσων, με απώτερο σκοπό την αύξηση της επισκεψιμότητας στην διασυνοριακή περιοχή και συνάμα την επέκταση της τουριστικής περιόδου. Στο πλαίσιο της υλοποίησης του έργου πραγματοποιήθηκαν συγκεκριμένες ενέργειες και δημιουργήθηκαν εργαλεία, όπως τα παρακάτω:

- Πλάνο δράσεων και μελέτη για την κοινή ανάπτυξη του θρησκευτικού τουρισμού,
- Δημιουργία ταυτότητας προβολής του έργου,
- Στρατηγικός σχεδιασμός και θεσμική ενίσχυση του θρησκευτικού τουρισμού,
- Διεξαγωγή πρωτογενούς έρευνας,
- Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού,
- Οδηγίες (πρωτόκολλο) και μεθοδολογία για την ψηφιοποίηση μνημείων και κειμηλίων,
- Database εικονικής περιήγησης (εφαρμογή για κινητά – app)
- Έκδοση Συλλογικού τόμου (e-book) – Οδηγού Θρησκευτικού Τουρισμού,
- Παρατηρητήριο Θρησκευτικού Τουρισμού,
- Ολοκληρωμένα τουριστικά πακέτα για την διασυνοριακή περιοχή,

Στην επόμενη ενότητα, θα πραγματοποιηθεί εκτενής αναφορά στα εργαλεία που θα χρησιμοποιηθούν για την διατήρηση των αποτελεσμάτων του έργου, μετά την ολοκλήρωσή του.

4.2.1 Δημιουργία ταυτότητας προβολής του έργου

Η ιστοσελίδα του έργου χρησιμοποιήθηκε για να δημιουργήσει την ψηφιακή ταυτότητα του έργου και να ενημερώσει με ταχύτητα μεγάλο μέρος του πληθυσμού. Η ιστοσελίδα ενημερώνονταν συνεχώς κατά τη διάρκεια του έργου με υλικό. Η ιστοσελίδα του έργου θα επιτρέπει την επισκεψιμότητα και μετά την λήξη του έργου, καθώς θα διατηρηθεί για τρία χρόνια.

4.2.2 Πλάνο δράσεων και μελέτη για την κοινή ανάπτυξη του θρησκευτικού τουρισμού

Το Πλάνο Δράσεων δημιουργήθηκε στο πλαίσιο της Κοινής Μελέτης Ανάπτυξης Εναλλακτικού Τουρισμού στην διασυνοριακή περιοχή Ελλάδας – Κύπρου. Το πλάνο δημιουργήθηκε μέσα από την συνεργασία των εταιρών και την εποικοδομητική επικοινωνία μεταξύ τους για την ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού. Στο Πλάνο Δράσεων καθορίστηκε ο ρόλος των θεσμικών φορέων του θρησκευτικού τουρισμού και οι τομείς δράσης τους.

4.2.3 Πρωτογενής έρευνα

Η πρωτογενής έρευνα πραγματοποιήθηκε με σκοπό την αποτύπωση δεδομένων που αφορούν την τουριστική κίνηση και το προφίλ των τουριστών στην διασυνοριακή περιοχή της Ελλάδας και της Κύπρου. Η διερεύνηση του προφίλ του επισκέπτη μνημείων πολιτιστικής και θρησκευτικής κληρονομιάς και παράλληλα η αποτύπωση της ζήτησης, πραγματοποιήθηκε με πρωτογενή έρευνα πεδίου σε συγκεκριμένα σημεία συγκέντρωσης. Για παράδειγμα, η έρευνα στην περιοχή της Κύπρου διεξήχθη, στις πύλες εισόδου της χώρας (αεροδρόμιο Πάφου και Λάρνακας), σε επιλεγμένα ξενοδοχεία σε όλες τις επαρχίες – τουριστικούς προορισμούς και στα σημαντικότερα σημεία τουριστικού ενδιαφέροντος. Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε ήταν η στρωματοποιημένη τυχαία δειγματοληψία. Αν και σε περίοδο πανδημίας, η έρευνα κατάφερε να ολοκληρωθεί επιτυχώς, συγκεντρώνοντας το απαραίτητο δείγμα για την ανάλυση.

Ενδεικτικά, αναφέρονται ερωτήσεις που εμπεριέχονταν στο ερωτηματολόγιο, το οποίο συμπληρώθηκε από τους τουρίστες. Οι τουρίστες ρωτήθηκαν για τον λόγο της επισκέψεως τους στην Κύπρο, τον αριθμό των διανυκτερεύσεων, τα θρησκευτικά μνημεία που επισκέφτηκαν και τον βαθμό ικανοποίησής τους. Τα αποτελέσματα μετά από την ανάλυση των δεδομένων ήταν ενθαρρυντικά αναφορικά με την ικανοποίηση των τουριστών και κρίθηκε αναγκαία η μεγαλύτερη προσπάθεια για την προσέλκυση επισκεπτών σε μνημεία θρησκευτικού πολιτιστικού ενδιαφέροντος.

4.2.4 Στρατηγικός σχεδιασμός και θεσμική ενίσχυση του θρησκευτικού τουρισμού Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού

Ο Στρατηγικός σχεδιασμός για την ανάπτυξη και τη θεσμική ενίσχυση του θρησκευτικού τουρισμού στην νησιωτική περιοχή της Ελλάδας – Κύπρου, πραγματοποιήθηκε σε συνεργασία με τους εμπλεκόμενους φορείς. Η Στρατηγική για τον θρησκευτικό τουρισμό απαντάει σε ερωτήματα όπως, που στοχεύει να υλοποιηθεί (σε ποιες χώρες), τι στοχεύει να πετύχει (με ποιες υπηρεσίες), και πως στοχεύει να υλοποιηθεί (στρατηγική προώθησης – σχέδιο δράσης – δείκτες). Ο Στρατηγικός Σχεδιασμός στοχεύει στην αξιοποίηση του θρησκευτικού πολιτισμού, στην ανάδειξη των θρησκευτικών πολιτιστικών μνημείων, στην προσφορά άριστης θρησκευτικής εμπειρίας, στην αποτελεσματική προώθηση του προορισμού, στην αξιοποίηση του ανθρώπινου κεφαλαίου και της καινοτομίας. Τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα του σχεδιασμού είναι η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, ως όχημα διάχυσης τουριστικών ροών προς μη ιδιαίτερα αναπτυγμένες περιοχές της ενδοχώρας και ως μοχλός τόνωσης της περιφερειακής και τοπικής ανάπτυξης.

4.2.5 Οδηγίες (πρωτόκολλο) και μεθοδολογία για την ψηφιοποίηση μνημείων και κειμηλίων

Στο πλαίσιο της Πράξης «Re-cult» αναπτύχθηκε συγκεκριμένο πρωτόκολλο προκειμένου να παραμείνουν ασφαλή τα αντικείμενα της θρησκευτικής πολιτιστικής κληρονομιάς. Οι εργασίες της ψηφιοποίησης και της τρισδιάστατης αποτύπωσης πραγματοποιήθηκε μέσα από την χρήση συγκεκριμένης μεθοδολογίας διασφάλισης των

πολιτιστικών αντικειμένων, η οποία αποτελεί μέρος μια σύνθετης βάσης γνώσεων, με εναλλακτικά σενάρια και σχεδιασμό για την αποφυγή κινδύνων.

Συγκεκριμένα, οι ειδικοί πριν την έναρξη της ψηφιοποίησης των αντικειμένων εξέτασαν κάθε αντικείμενο, εάν είναι δυνατό να ψηφιοποιηθεί και δημιούργησαν έναν κατάλογο με αντικείμενα και μεθόδους διαχείρισης.

Η ανάπτυξη οδηγιών (πρωτοκόλλου) και της μεθοδολογίας για την ψηφιοποίηση είναι μια διαδικασία, η οποία μπορεί να εφαρμοστεί στην ψηφιοποίηση αντικειμένων θρησκευτικής πολιτιστικής κληρονομιάς και μετά το πέρας του έργου.

4.2.6 Μεθοδολογικό πλαίσιο εικονικής περιήγησης (εφαρμογή για κινητά – app)

Η εφαρμογή εικονικής περιήγησης στοχεύει στην αποτύπωση μνημείων και αντικειμένων θρησκευτικής πολιτιστικής κληρονομιάς μέσα από την ηχογράφηση, την οπτικογράφηση, την φωτογράφηση υψηλής ευκρίνειας και την καταγραφή μέσω ιπτάμενων αυτό - πλοηγούμενων διατάξεων. Με βάση το μεθοδολογικό πλαίσιο, στην εφαρμογή αναρτήθηκε όλο το ψηφιοποιημένο υλικό μαζί με τις αναλυτικές περιγραφές, ώστε η πλατφόρμα να λειτουργήσει ως «κάναλι επικοινωνίας» μεταξύ των τουριστών των υπεύθυνων των μνημείων και άλλων υπηρεσιών στον κλάδο του θρησκευτικού τουρισμού. Η εικονική περιήγηση αφενός συμβάλλει στην διατήρηση από τη φθορά των μνημείων πολιτιστικής και θρησκευτικής κληρονομιάς και αφετέρου συμβάλλει στην άρση του κοινωνικού αποκλεισμού ομάδων ΑμεΑ.

4.2.7 Έκδοση Συλλογικού τόμου (e-book) – Οδηγού Θρησκευτικού Τουρισμού

Η έκδοση του συλλογικού τόμου – οδηγού για το θρησκευτικό τουρισμό είναι διαθέσιμη σε τουριστικά γραφεία, πρακτορεία και σε άλλα σημαντικά σημεία για τη διάθεση του στο ευρύ κοινό. Ο συλλογικός τόμος στοχεύει να απευθυνθεί όσο το δυνατό σε περισσότερους επισκέπτες γι' αυτό μεταφράστηκε σε πέντε διαφορετικές γλώσσες (ελληνικά, αγγλικά, γερμανικά, γαλλικά και ρουμάνικα).

4.2.8 Παρατηρητήριο Θρησκευτικού Τουρισμού

Το παρατηρητήριο Θρησκευτικού Τουρισμού σχεδιάστηκε για τη δημιουργία ενός συστήματος πληροφοριών, το οποίο θα μπορεί να υποστηρίζει τη λήψη αποφάσεων σε όλες τις γεωγραφικές και διοικητικές κλίμακες. Το παρατηρητήριο δημιουργήθηκε για να αποτελέσει ένα σύστημα συλλογής, ταξινόμησης, επεξεργασίας ποσοτικών ροών και στατιστικών στοιχείων, μέσα από ένα πολύ επίπεδο μηχανισμό διαβίβασης της πληροφορίας. Ο απώτερος σκοπός είναι να υποστηριχθεί η αειφορία των τουριστικών προορισμών, ώστε καταστούν περισσότερο βιώσιμοι σε τρεις κομβικές διαστάσεις: την οικονομική, την περιβαλλοντική και την κοινωνική.

Το παρατηρητήριο του θρησκευτικού τουρισμού παίζει τον πιο σημαντικό και κομβικό ρόλο για την κεφαλαιοποίηση των αποτελεσμάτων του έργου. Συγκεκριμένα, στο παρατηρητήριο θα καταγράφονται ποιοτικά και ποσοτικά δεδομένα, αναφορικά με

τον θρησκευτικό τουρισμό. Το παρατηρητήριο, θα λειτουργήσει μελλοντικά ως σταθμός για την ανάπτυξη και προώθηση του θρησκευτικού τουρισμού, καθώς θα αντλούν δεδομένα και θα καθοδηγούνται επίσημοι φορείς όπως, Υφυπουργείο Τουρισμού, το Υπουργείο τουρισμού κ.λπ. Το παρατηρητήριο θα συμβάλει στον συντονισμό και στην παρακολούθηση των μέτρων που αφορούν τον θρησκευτικό τουρισμό. Η διαδικασία θα πραγματοποιηθεί μέσα από την συστηματική παρακολούθηση και αξιολόγηση των εφαρμοζόμενων πολιτικών και μέσα από κατάλληλα μεθοδολογικά εργαλεία.

4.2.9 Ολοκληρωμένα τουριστικά πακέτα για την διασυνοριακή περιοχή

Τα τουριστικά πακέτα δημιουργήθηκαν με σκοπό την παροχή μια ολοκληρωμένης πρότασης στον επισκέπτη, που ενδιαφέρεται να ταξιδέψει στη διασυνοριακή περιοχή Ελλάδας και Κύπρου. Τα τουριστικά πακέτα μόλις ολοκληρώθηκαν παρουσιάστηκαν σε ταξιδιωτικά πρακτορεία και σε Τουριστικές Εκθέσεις. Η διαδρομή – πακέτο που δημιουργήθηκε στο πλαίσιο της Πράξης, πραγματοποιήθηκε πιλοτικά σε δύο τουριστικά πρακτορεία, σε Ελλάδα και σε Κύπρο.

5. ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΜΕΣΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ

Η χρήση εργαλείων και μέσων για την κεφαλαιοποίηση των αποτελεσμάτων του έργου είναι απαραίτητη για την βιωσιμότητα των αποτελεσμάτων. Ο στόχος των εργαλείων και των μέσων είναι να προωθήσουν και να αναδείξουν τον θρησκευτικό τουρισμό στην διασυνοριακή περιοχή, μέσα από την προσέλκυση εναλλακτικών τουριστών και την επέκταση της τουριστικής περιόδου.

Οι καλές πρακτικές που προτείνονται για την βιωσιμότητα των αποτελεσμάτων του έργου στοχεύουν σε μια πολύπλευρη προσέγγιση του θρησκευτικού τουρισμού. Τα εργαλεία που θα χρησιμοποιηθούν για την βιωσιμότητα των αποτελεσμάτων του έργου είναι τα παρακάτω:

Ιστοσελίδα και μέσα κοινωνικής δικτύωσης

Η ιστοσελίδα και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης θα είναι διαθέσιμα και μετά την ολοκλήρωση του έργου, ώστε να υπάρχει πρόσβαση σε οποιοδήποτε θέλει να

ενημερωθεί για την Πράξη. Η ιστοσελίδα και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης θα ενημερώνονται διαρκώς με πληροφορίες και μετά την λήξη του έργου με υλικό, που θα παρέχεται από τους εταίρους. Η δυνατότητα που παρέχουν αυτά τα μέσα είναι πολύ μεγάλη, καθώς μπορεί να ενημερωθούν άτομα από όλες τις ομάδες – στόχου του σχεδίου κεφαλαιοποίησης.

Περιγραμμά της κατάρτισης και εκπαιδευτικό υλικό

Το περίγραμμά της κατάρτισης και το εκπαιδευτικό υλικό του έργου θα είναι διαθέσιμο για χρήση σε αντίστοιχες καταρτίσεις σε ζητήματα θρησκευτικού τουρισμού. Το εκπαιδευτικό υλικό, που χρησιμοποιήθηκε στο πλαίσιο της κατάρτισης είναι δομημένο για να χρησιμοποιηθεί σε μελλοντικές καταρτίσεις. Ο σκοπός, οι στόχοι και οι θεματικές ενότητες του υλικού βασίζονται στο περίγραμμά της κατάρτισης και είναι δομημένες με τέτοιο τρόπο, ώστε να ανταποκρίνονται στις εκπαιδευτικές ανάγκες των εργαζομένων στον τομέα του θρησκευτικού τουρισμού.

Το εκπαιδευτικό υλικό μπορεί να χρησιμοποιηθεί, ως υλικό μελέτης των καταρτιζόμενων σε νέες καταρτίσεις με σκοπό την εκπαίδευση νέων ομάδων. Οι δράσεις αυτές θα ενισχύουν την ανάπτυξη των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού και την καλύτερη διαχείριση των τουριστικών ροών.

Δίκτυο μεταξύ Ελλάδας και Κύπρου

Το δίκτυο μεταξύ των δύο χωρών, Ελλάδα και Κύπρου στοχεύει στην επικοινωνία και στην ανταλλαγή εμπειριών στον τομέα της πολιτικής και της επικοινωνιακής διαχείρισης του θρησκευτικού τουρισμού.

Ερωτηματολόγιο για ποσοτική έρευνα

Το ερωτηματολόγιο, το οποίο χρησιμοποιήθηκε για την αποτύπωση της ικανοποίησης των τουριστών που επισκέφθηκαν την διασυνοριακή περιοχή Ελλάδα – Κύπρου, μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε δεύτερη φάση. Ο σκοπός του ερωτηματολογίου είναι να αποτυπωθεί το τουριστικό ενδιαφέρον για τα μνημεία θρησκευτικής και πολιτιστικής κληρονομιάς σε βάθος χρόνου. Το ερωτηματολόγιο θα χρησιμοποιείται για να αποτυπώνει την τουριστική κίνηση σε θρησκευτικά μνημεία, έτσι ώστε να φαίνεται σε

ετήσια βάση η μεταβολή του ενδιαφέροντος των τουριστών. Ο σκοπός της συγκεκριμένης δράσης εκτός από την αποτύπωση του ενδιαφέροντος των τουριστών, είναι η θεσμική ενίσχυση του θρησκευτικού τουρισμού. Τα αποτελέσματα των ετήσιων ερευνών θα διατηρούνται στο Παρατηρητήριο Θρησκευτικού τουρισμού.

Πλάνο δράσεων για την ανάδειξη του θρησκευτικού τουρισμού

Το πλάνο δράσεων χρησιμοποιήθηκε ως οδηγός για την ανάδειξη και την ανάπτυξη του θρησκευτικού τουρισμού. Στο πλαίσιο των ήδη υλοποιημένων δράσεων, ο σχεδιασμός και εξειδίκευση του πλάνου δράσεων είναι αναγκαία για τη εξέλιξη και τη αξιοποίηση των αποτελεσμάτων. Επομένως, κρίνεται αναγκαία η διοργάνωση διαβουλεύσεων, οι οποίες θα απαρτίζονται από ειδικούς σε ζητήματα τουρισμού και κατ' επέκταση του θρησκευτικού τουρισμού.

Ηλεκτρονική πλατφόρμα – αποθετήριο

Η ηλεκτρονική πλατφόρμα αποθετήριο σχεδιάστηκε, ώστε να μπορεί να επεκταθεί εύκολα και προστίθενται σταδιακά νέες λειτουργικότητες. Εφόσον, η πλατφόρμα λειτουργήσει θα είναι δυνατή η προσθήκη νέων λειτουργιών, οι οποίες θα προκύψουν από τις ανάγκες που θα δημιουργηθούν κατά τη διάρκεια χρήσης της πλατφόρμας σε συνδυασμό με τις δυνατότητες της πλατφόρμας. Επομένως, είναι αναγκαία η δημιουργία workshops για την βελτίωση της εφαρμογής μετά τη χρήση, καθώς οι νέες τεχνολογίες εξελίσσονται διαρκώς.

Παρατηρητήριο θρησκευτικού τουρισμού

Το παρατηρητήριο του θρησκευτικού τουρισμού, αποτελεί ένα καινοτόμο μέσο για την παρακολούθηση της κινητικότητας, των χαρακτηριστικών και των αναγκών των επισκεπτών. Στο πλαίσιο της κεφαλαιοποίησης των αποτελεσμάτων του έργου και ως επόμενο βήμα είναι αναγκαία η δημιουργία συγκεκριμένων δεικτών παρακολούθησης του θρησκευτικού τουρισμού και μια συγκεκριμένη μεθοδολογία, στην οποία θα στηρίζονται οι δείκτες. Οι δείκτες θα παρέχουν τη δυνατότητα της καλύτερης παρακολούθησης των αποτελεσμάτων του Παρατηρητηρίου.

Στο πλαίσιο της κεφαλαιοποίησης των δράσεων θα συλλέγονται και θα αναλύονται πληροφορίες, ανιχνεύοντας τάσεις με σκοπό την «πρόβλεψη αλλαγών», απευθυνόμενη στη χάραξη πολιτικής και στους ερευνητές. Το παρατηρητήριο θα στοχεύει στη

καταγραφή και στην δημιουργία μιας βάσης δεδομένων με σκοπό την διαρκή αποτύπωση του θρησκευτικού τουρισμού.

Τουριστικά πακέτα

Τα τουριστικά πακέτα δημιουργήθηκαν με σκοπό να δημιουργήσουν μια ολοκληρωμένη εμπειρία για τον επισκέπτη της διασυνοριακής περιοχής Ελλάδας και Κύπρου. Τα τουριστικά πακέτα που δημιουργήθηκαν κατά τη διάρκεια του έργου, αφορούν ένα συγκεκριμένο προφίλ επισκέπτη. Είναι αναγκαίο μελλοντικά να αναπτυχθούν επιπλέον τουριστικά πακέτα, τα οποία να προσελκύουν διαφορετικές ομάδες επισκεπτών.

Τα εργαλεία κεφαλαιοποίησης της Πράξης «Re-cult» έχουν βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα αποτελέσματα. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 1: *Βραχυπρόθεσμα αποτελέσματα*

Αντίκτυπος	Ομάδα στόχου	Ποσοτικοί δείκτες	Ποιοτικοί δείκτες
Αύξηση της επισκεψιμότητας στην διασυνοριακή περιοχή	Ευρύ κοινό, όλη η κοινωνία	Αριθμός των επισκεπτών	Ενεργοποίηση των επιχειρηματιών στον τομέα του θρησκευτικού τουρισμού
Αποτύπωση των αναγκών των επισκεπτών στη διασυνοριακή περιοχή	Ευρύ κοινό, όλη η κοινωνία	Αριθμός αναγκών	Είδη αναγκών των επισκεπτών
Ενημέρωση για την θρησκευτική και πολιτιστική κληρονομιά με την χρήση των ψηφιοποιημένων εργαλείων	Ευρύ κοινό, όλη η κοινωνία	Αριθμός κλικ/έκθεμα στη πλατφόρμα	Διασφάλιση της βιωσιμότητας των αποτελεσμάτων

Πίνακας 2: *Μακροπρόθεσμα αποτελέσματα*

Αντίκτυπος	Ομάδα στόχου	Ποσοτικοί δείκτες	Ποιοτικοί δείκτες
Αναβάθμιση της διασυνοριακής περιοχής Ελλάδας - Κύπρου σε δημοφιλή προορισμό	Ευρύ κοινό, όλη η κοινωνία	Αριθμός επισκεπτών	Βελτίωση στη ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών προς τους επισκέπτες
Κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη της διασυνοριακής περιοχής	Υπεύθυνοι για τη διαμόρφωση πολιτικών	Αριθμός προτάσεων	Είδος προτάσεων (ως προς το περιεχόμενο)
Μείωση του κοινωνικού αποκλεισμού ατόμων ΑμεΑ	ΑμεΑ	Αριθμός επισκεπτών ΑμεΑ	Βελτίωση στην ταξιδιωτική εμπειρία των ΑμεΑ

6. ΜΕΘΟΔΟΙ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗΣ

Η ανάδειξη της θρησκευτικής πολιτιστικής κληρονομιάς της διασυνοριακής περιοχής Ελλάδας και Κύπρου και κατ' επέκταση της αύξησης της επισκεψιμότητας και της επέκτασης της τουριστικής περιόδου, θα αναπτυχθεί μέσα από συγκεκριμένες δράσεις. Οι δράσεις κυρίως θα στοχεύουν στη ενημέρωση των πολιτών και στην ενίσχυση πολιτικών, δράσεων και προγραμμάτων.

Οι δράσεις για την κεφαλαιοποίηση της Πράξης «Re-cult» είναι οι παρακάτω:

Αντικείμενο	Δραστηριότητα
Δράσεις για την ενίσχυση της ανάπτυξης του θρησκευτικού τουρισμού	Σχεδιασμός ενημερωτικών δράσεων και συντονισμένων ενεργειών για την ανάδειξη του θρησκευτικού τουρισμού
Αναβάθμιση της πλατφόρμας με τη χρήση νέων λειτουργιών	Μετάφραση της πλατφόρμας σε περαιτέρω γλώσσες
Ανάπτυξη περεταίρω συνδυαστικών τουριστικών πακέτων	Ανάπτυξη τουριστικών πακέτων, απευθυνόμενα σε διαφορετικά κοινά
Προώθηση του νέου μοντέλου	Προώθηση μέσα από καμπάνια στην τηλεόραση, στο ραδιόφωνο και στα

θρησκευτικού τουρισμού	social media
Ανάπτυξη ψηφιακών δεξιοτήτων και της κουλτούρας του θρησκευτικού τουρισμού	Κατάρτιση μεγαλύτερου αριθμού εργαζομένων στον θρησκευτικό τουρισμό
Δικτύωση τοπικών φορέων στον τομέα του τουρισμού	Ομάδες εστίασης των τοπικών φορέων για την δημιουργία προτάσεων για δράση

7.ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΠΡΑΞΗΣ

Η βιωσιμότητα των αποτελεσμάτων του έργου είναι δυνατή μέσα από ενέργειες για την ενίσχυση των αποτελεσμάτων των έργων. Οι ενέργειες θα στοχεύουν στην ανάδειξη της θρησκευτικής πολιτιστικής κληρονομιάς της διασυνοριακής περιοχής Ελλάδας και Κύπρου και στην επέκταση της τουριστικής περιόδου. Προκειμένου να διασφαλιστεί η βιωσιμότητα των αποτελεσμάτων του έργου, είναι απαραίτητη προϋπόθεση να ενισχυθεί στους τοπικούς και περιφερειακούς φορείς η αντίληψη της ανάπτυξης και της ενίσχυσης του θρησκευτικού τουρισμού στη διασυνοριακή περιοχή.

Οι τοπικοί φορείς μπορούν να κάνουν μια σειρά από ενέργειες, προκειμένου να διασφαλιστεί η τουριστική ανάπτυξη στα μνημεία θρησκευτικής και πολιτιστικής κληρονομιάς. Σε αυτή τη περίπτωση θα μπορούσαν να διοργανωθούν καμπάνιες για την ανάδειξη του θρησκευτικού τουρισμού, μέσα από τη διαφήμιση. Οι διαφημιστικές καμπάνιες θα στοχεύουν να προσελκύουν συγκεκριμένο κοινό, με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, ώστε να προσελκύσουν το κατάλληλο κοινό. Οι διαφημιστικές καμπάνιες θα μπορούσα να πραγματοποιηθούν μέσα από ιστοσελίδες και social media, ακολουθώντας συγκεκριμένη στρατηγική.

Ακόμα, για την βιωσιμότητα των αποτελεσμάτων είναι αναγκαία η δημιουργία ενός δικτύου επικοινωνίας μεταξύ Ελλάδα και Κύπρου, με σκοπό την ανταλλαγή απόψεων και τη λήψη πρωτοβουλιών για την ανάπτυξη του θρησκευτικού τουρισμού.

Επιπρόσθετα, είναι σημαντική η δημιουργία ενός δικτύου επικοινωνίας μεταξύ των τοπικών φορέων με σκοπό τη δημιουργία δικτύου για την ανταλλαγή εμπειριών και την ανάπτυξη πολιτικών (θεσμική ενίσχυση). Η διαρκής επικοινωνία μεταξύ των εταίρων είναι απαραίτητη για παροχή νέων προτάσεων ανάπτυξης του θρησκευτικού τουρισμού, παράλληλα με την τεχνολογική εξέλιξη.

8. ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΑ ΜΕΣΑ ΤΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗΣ

8.1. RECULT MAGNUM - Interreg V-A 2014 -2020

Περιγραφή του έργου

Στο πλαίσιο της αξιοποίησης της μεθοδολογίας και της τεχνογνωσίας η Πράξη Re-cult Magnum, στηρίζεται στην Πράξη Re-cult και του Ψηφιακού Αποσφραγίσματος Αγιώνυμων Νήσων. Η Πράξη Re-cult Magnum με τίτλο «Μεγιστοποίηση του αντικτύπου του Θρησκευτικού Τουρισμού στην Ελλάδα και τη Κύπρο μέσα από τη στοχευμένη ανάδειξη και διάδοση της πολιτιστικής και θρησκευτικής κληρονομιάς των Εκκλησιών Ελλάδας, Κρήτης και Κύπρου» στοχεύει στην προώθηση, προβολή και στοχευμένη ανάδειξη και διάδοση θρησκευτικής πολιτιστικής κληρονομιάς των Εκκλησιών της Ελλάδας, Κρήτης και Κύπρου και η μεγιστοποίηση του θρησκευτικού τουρισμού στις δύο χώρες. Στο πλαίσιο του έργου, προβλέπεται η αναβάθμιση των υφιστάμενων Εκκλησιαστικών Μουσείων, ώστε να ανταποκριθούν στις ανάγκες ενός πιο ψηφιακού κόσμου και να ενισχυθεί η εμπειρία του επισκέπτη τόσο μέσα στο Μουσείο όσο και έξω από αυτό με την ενσωμάτωση ψηφιακών τεχνολογιών. Κατά τη διάρκεια του έργου, προβλέπεται η δημιουργία τεσσάρων συνδεδεμένων ψηφιακών μουσείων, δύο στην Κύπρο, ένα στη Κρήτη και ένα στη Σύρο. Στο έργο Κύριος Δικαιούχος της Πράξης είναι το Σωματείο «Φιλοκαλία» της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Κύπρου. Οι υπόλοιποι εταίροι της Πράξης είναι, η Εκκλησία της Ελλάδας, το Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου, το Κέντρο Έρευνας και Ανάπτυξης Ιεράς Μητρόπολης Σύρου και το Επικοινωνιακό και Μορφωτικό Ίδρυμα Ιεράς Αρχιεπισκοπής Κρήτης.

8.2 Interreg 2021-2027

Το πρόγραμμα «Interreg 2021-2027» θα συμβάλλει στη προστασία του περιβάλλοντος, στην προώθηση της κοινωνικής – οικονομικής ανάπτυξης μέσω της ενίσχυσης του πολιτισμού, του βιώσιμου τουρισμού και της κοινωνικής οικονομίας καθώς και στη μεγαλύτερη ασφάλεια και προστασία στην περιοχή αποτελώντας έτσι έναν ισχυρό μοχλό ανάπτυξης της διασυνοριακής περιοχής για την περίοδο 2021-2027.

Οι πυλώνες του Interreg VI – Α Ελλάδα – Κύπρος 2021-2027 είναι οι παρακάτω:

- Προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή με αποδοτική πράσινη ενέργεια και μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου
- Προώθηση της κοινωνικο – οικονομικής ανάπτυξης μέσω της ενίσχυσης του πολιτισμού, του βιώσιμου τουρισμού και της κοινωνικής οικονομίας
- Μεγαλύτερη ασφάλεια και προστασία στην περιοχή παρέμβασης, μέσω της αποτελεσματικότερης ένταξης προσφύγων και μεταναστών.

8.3 Digital Europe

Το πρόγραμμα Ψηφιακή Ευρώπη (Digital Europe) είναι ένα νέο χρηματοδοτικό πρόγραμμα της Ε.Ε. που επικεντρώνεται στην αξιοποίηση της ψηφιακής τεχνολογίας από τους πολίτες και τις δημόσιες διοικήσεις. Το πρόγραμμα «Ψηφιακή Ευρώπη» θα παράσχει στρατηγική χρηματοδότηση για την αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων, υποστηρίζοντας έργα σε πέντε βασικούς τομείς: την υπερυπολογιστική, την τεχνητή νοημοσύνη, την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο, τις προηγμένες ψηφιακές δεξιότητες και την διασφάλιση ευρείας χρήσης των ψηφιακών τεχνολογιών σε ολόκληρη την οικονομία και την κοινωνία, μεταξύ άλλων μέσω των κόμβων ψηφιακής καινοτομίας.

8.4 Creative Europe

Το πρόγραμμα “Creative Europe” – Δημιουργική Ευρώπη

Στους στόχους της «Δημιουργικής Ευρώπης» εντάσσεται:

- Η υποστήριξη και η δημιουργία ευρωπαϊκών έργων και η βοήθεια σε πολιτιστικούς και δημιουργικούς τομείς να αξιοποιήσουν τις ευκαιρίες της ψηφιακής εποχής και της παγκοσμιοποίησης, ώστε να αξιοποιήσουν το οικονομικό τους δυναμικό, συμβάλλοντας στην βιώσιμη ανάπτυξη, στην απασχόληση και την κοινωνική συνοχή.
- Η προώθηση της ανταγωνιστικότητας και της καινοτομίας της ευρωπαϊκής οπτικοακουστικής βιομηχανίας και να βοηθήσει τους ευρωπαϊκούς τομείς του πολιτισμού και των μέσω ενημέρωσης να αποκτήσουν πρόσβαση σε νέες διεθνείς ευκαιρίες, αγορές και ακροατήρια
- Η προώθηση διατομεακών καινοτόμων δράσεων και ποικιλία, ανεξάρτητα και πλουραλιστικά μέσα ενημέρωσης

Το “Creative Europe” βοηθά τους πολιτιστικούς και δημιουργικούς οργανισμούς να λειτουργήσουν διεθνώς και προωθεί την διασυνοριακή κυκλοφορία των έργων του

πολιτισμού και την κινητικότητα των πολιτιστικών φορέων. Το πρόγραμμα παρέχει χρηματοδοτική στήριξη σε δραστηριότητες με ευρωπαϊκή διάσταση που αποσκοπούν στην ενίσχυση της διακρατικής δημιουργίας και κυκλοφορίας ευρωπαϊκών έργων, στην ανάπτυξη της διακρατικής κινητικότητας, στην ανάπτυξη του κοινού, στη καινοτομία και στην ανάπτυξη ικανοτήτων.

8.5 Horizon Europe Culture

Pillar II: Global Challenges & European Industrial Competitiveness, Cluster: Creativity and inclusive society

Περιγραφή

Η ομάδα 2 «Πολιτισμός, δημιουργικότητα και κοινωνία χωρίς αποκλεισμούς» αποσκοπεί στην επίτευξη των στόχων και των προτεραιοτήτων της ΕΕ που συνδέονται με:

- Ενίσχυση της δημοκρατικής διακυβέρνησης και της συμμετοχής των πολιτών,

- Τη διαφύλαξη και προώθηση της πολιτιστικής κληρονομιάς – και
- Τη διαμόρφωση των κοινωνικών, οικονομικών, τεχνολογικών και πολιτιστικών μετασχηματισμών.

Οι προτάσεις θα αφορούν την καινοτόμο έρευνα στην:

- Δημοκρατία και τη διακυβέρνηση,
- Ευρωπαϊκή πολιτιστική κληρονομιά και πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες,
- Κοινωνικοί και οικονομικοί μετασχηματισμοί